

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Självständigt arbete på avancerad nivå i
musikpedagogik, 15hp

Kommunikation i särskolan

*En kvalitativ studie om kommunikation kopplat till
individanpassad musikundervisning*

Författare: Sara Ahlberg

Handledare: Linus Johansson

Termin: VT19

Ämne: Musikpedagogik

Nivå: Avancerad nivå

Kurskod: 4MUÄ2E

Svensk titel: **Kommunikation i särskolan**

En kvalitativ studie om kommunikation kopplat till individanpassad undervisning

Engelsk titel: **Communication in school with children, with learning disabilities**

A qualitative study on communication related to individualized teaching

Abstract

Individualized teaching in schools with children with learning disabilities is a prerequisite, in order to be able to convey knowledge and teaching in an educational and developing way. The purpose of this study is to explore how musical communication can be used in school's with children with learning disabilities in different ways and how teachers can create an individualized teaching through this, during the music lessons. The study's result describes the interviews that have been conducted that have occurred in varied locations around Sweden with teachers in the subject area music in learning disabilities. The result presents how teachers use musical communication in their teaching and in what way the teaching is tailored to the needs of the students to become developing. The discussion that is linked to the subject of the study focuses on individual adaptation and alternative ways in which the teacher can make use of it in order to obtain an educational teaching, in which the students are given the opportunity for an in-depth understanding and a developed knowledge.

Nyckelord

Svenska: särskolan, musikalisk kommunikation, individanpassning, icke-verbal kommunikation

Engelska: school with children with learning disabilities, musical communication, personalization, non-verbal communication

Tack

Tack till de lärare som medverkat vid studiens insamling av empiri genom intervjuer. Tack till min handledare Linus Johansson samt stort tack till Eleonora Lundberg för det stöd du givit mig under hela studiens process.

Innehåll

1 Inledning	1
2 Bakgrund	2
2.1 Estetiska ämnen inom skolan	2
2.2 Dynamiken mellan terapi och pedagogik	3
2.3 Musik-metodens inverkan på det verbala språket	3
2.4 Estetiska ämnen inom gymnasiesärskolan	4
2.5 Sammanfattning av bakgrund	6
3 Tidigare forskning	7
3.1 En likvärdig utbildning	7
3.2 Särskolans uppdelning	8
3.3 Särskolans relation till samhället	8
3.4 Definition av kommunikation	9
3.5 Hur funktionshindrade barn påverkas	10
3.6 Det musikaliska språket	11
3.7 Sammanfattning av tidigare forskning	12
4 Syfte och frågeställningar	13
5 Teoretiskt perspektiv	14
5.1 Sammanfattning av teoretiskt perspektiv	16
6 Metod	17
6.1 Val av metod	17
6.1.1 Intervju	17
6.2 Urval	18
6.3 Studiens genomförande	19
6.3.1 Intervju	19
6.3.2 Intervjufrågor	19
6.3.3 Transkribering	20
6.3.4 Bearbetning av material	20
6.4 Etiskt övervägande	20

7 Resultat	23
7.1 Individanpassning i undervisning	23
7.2 Individanpassad undervisning genom verbal eller icke-verbal kommunikation	24
7.3 Icke-verbal kommunikation i undervisning	26
7.4 Musikalisk kommunikation som ett hjälpmedel i undervisningen	28
7.5 Lärares undervisning sammankopplat med särskolans kursplan	30
7.6 Musikalisk kommunikations påverkan på elevers lärande	31
7.7 Sammanfattning av resultat	32
8 Diskussion	34
8.1 Undervisningens individanpassning	34
8.2 Kommunikation som en del av undervisningen i särskolan	36
8.3 Undervisningens icke-verbala kommunikation i särskolan	37
8.4 Musikalisk kommunikation i särskolans undervisning	38
8.5 Särskolans kursplan i undervisning	40
8.6 Metoddiskussion	42
8.7 Förslag på fortsatt forskning	42
Referenser	43
Bilagor	I
Bilaga A	I
Bilaga B	II
Bilaga C	III

1 Inledning

Genom att titta på särskolans undervisande lärare kan det visa sig att de behöver anpassa sin undervisning efter elevernas förutsättningar och individuella behov och även basera sin undervisning på detta. Detta är till skillnad mot de lärare som undervisar inom en annan skolform och baserar sin undervisning på kursplanens krav och mål. Lärarna som undervisar i särskolan behöver även anpassa sitt kommunikationssätt på grund av att samtliga elever inte kan kommunicera med hjälp av talet och inte kan ta till sig den verbala kommunikationen. Mina egna erfarenheter av detta är att ha träffat människor som till exempel talar ett annat språk eller inte talar alls, kommunikationen har då istället skett genom att peka på bilder eller genom gester som antyder vad personen vill säga. Detta har fångat mitt intresse, att undersöka hur lärare kan nyttja icke-verbal kommunikation i sin undervisning på grund av att människan till betydande del kommunicerar med andra språk än med talet, till exempel kroppsspråk. Detta gör att människan kan kommunicera med vilken person som helst utan att egentligen förstå varandras språk, parterna kan istället kommunicera med varandra genom till exempel gester eller musik. Denna studie lägger särskild vikt vid musikundervisning inom särskolans skolform och lägger fokus vid lärares möjlighet till att individanpassa sin undervisning, samt nyttja sig av icke-verbal kommunikation med de elever som inte kan nyttja det verbala språket.

Denna studie är en fortsatt studie på min tidigare uppsats där fokus lades på musikalisk kommunikation som ett alternativt kommunikationssätt för elever med funktionsnedsättning. Den tidigare studien utgick från en kvalitativ metod där intervjuer och observationer med och av informanter nyttjades vid insamling av material. Detta material sammanställdes sedan genom transkribering och analys, vilket vidare presenterades i studiens resultat kapitel och diskussion.

2 Bakgrund

I detta kapitel ges det en redogörelse för estetiska ämnen inom skolans verksamhet och dess historia, musikmetodens påverkan på det verbala språket, vilket bidrar till barns möjligheter att uppleva musik, samt för den dynamik som finns mellan teori och pedagogik, som bidrar till elevers motivation inom skolan. Detta kopplas vidare samman i studiens kapitel för diskussion. Det redogörs även för de estetiska ämnen som finns att studera inom gymnasieskolan, de kunskapskrav som ligger till grund för den undervisning som sker och de mål som eleverna ska uppnå.

2.1 Estetiska ämnen inom skolan

Sundin (2003) skriver att på 1970-talet inom skolans verksamhet, benämndes de estetiska ämnena som estetiskt-praktiska, vilket innebar att eleverna skulle praktisera de kunskaper de lärt sig. På grund av detta kom det ett förslag på en ny utbildning för lärare år 1977 som innefattade att lärarna skulle utveckla sitt arbete och sin undervisning gällande varierande former för uttryck. I dagens samhälle, på högstadienivå, benämns klasserna som estetiska klasser, vilket innefattar att eleverna ska utveckla sitt språk med hjälp av musik, bild och drama som verktyg. Estetisk verksamhet har sedan 1990-talet varit ett av de åtta kärnämnen som samtliga nationella program har gemensamt inom gymnasieskolans verksamhet. Kursplanerna för programmen är generella och kan innefatta ett begränsat artistiskt område eller ett område som innehåller någon form av artistisk aspekt. Denna estetiska metod ska integreras med elevernas övriga arbete i skolan (Sundin, 2003, s. 27–28).

I andra länder har det artistiska området inom skolan fått en framträdande plats och det estetiska värdet har associerats till de allmänna kunskaperna inom skolans verksamhet, skriver Sundin (2003). Detta innebär att skolan ska ge eleverna möjlighet till reflektion, erfarenhet och utveckling av emotionell samt kommunikativ kompetens. Genom detta tilldelas musikämnet inom skolans verksamhet varierande funktioner, där vikt främst läggs vid att ge eleverna möjlighet till att forma sina känslor genom konst och erfarenheter. De estetiska ämnena i skolan kan även medverka till att resterande av skolans undervisning blir estetiserade (Sundin, 2003, s. 29).

2.2 Dynamiken mellan terapi och pedagogik

Sundin (2003) beskriver dynamiken mellan terapi och pedagogik som en process i fem varierande steg. Det första steget innebär en betydande betoning kring ämnesområdets specifika krav och genom detta blir undervisningen tekniskt och intellektuellt inriktad. Det andra steget innefattar att lärare antar att eleven är i behov av motivation och att undervisningen ska innefatta mål som inte är ämnesspecifika, så som stärkning av elevers självkänsla. Det tredje steget innebär att elevernas aspekt av upplevelse betonas i varierande former, så som personlighetsutveckling och underhållning. Det fjärde steget innefattar att läraren kan använda framåtsträvande metoder eller terapeutiska program i form av konst för att nyttja ämnesområdets möjligheter till att reformera elevernas personlighet. Det femte steget innebär att psykoterapeutiska mål dominerar elevernas undervisning. Dessa fem steg påverkar undervisningen inom skolans verksamhet på så vis att undervisningen får terapeutiska effekter och ger pedagogisk terapi (Sundin, 2003, s. 96–97).

2.3 Musik-metodens inverkan på det verbala språket

Hjelm (2005) skriver att musik-metoden baseras på instruktioner och given information med minimal användning av det verbala språket. Detta för att skapa kvalifikationer för barns möjlighet till att uppleva musik. Detta genomförs via assimilerade aktiviteter som ska bidra till att barnen utvecklar sin auditiva uppfattningsförmåga, genom strukturerade modeller för musik som baseras på barnens egen förmåga och vidare byggs upp till en betydande avancerad nivå. Det genomförs även aktiviteter för rörelse för att utveckla barnens kroppskontroll, ihärdighet samt även ge dem en trygghet i sin kropp. Dessa rörelseaktiviteter utförs genom varierande modeller till exempel en spegelövning som leds av en lärare eller förberedd ledare för gruppen. Dessa metoder medverkar till att barnens uppmärksamhetsförmåga utvecklas till skillnad mot om instruktionerna hade givits verbalt. Genom ickeverbala instruktioner övar barnen sin avläsningsförmåga vilket i sin tur är betydande för deras förmåga till att läsa och skriva. Spegelövningen fokuserar på imitation och kopiering, där rätt och fel inte existerar för att inte hämma elevernas utvecklingsförmåga. Arbetstakten vid användning av dessa metoder baseras på barnets individuella förutsättningar och det är av vikt att aktiviteterna byggs upp steg för steg. Vid nyttjandet av dessa metoder är det barnens upplevelse som är i fokus och det är av vikt att de känner musiken i kroppen så som takten och pulsen till skillnad mot hur musiken är nedskriven i noter. För att utveckla barns funktionsduglighet och

perceptionsförmåga ska varje barn undervisas enskilt och ges möjlighet till utmaningar baserat på sin egen kunskapsnivå. Detta medverkar till att barnet får en betydande möjlighet till att klara av resterande arbete i skolan (Hjelm, 2005, s. 144–145).

2.4 Estetiska ämnen inom gymnasiesärskolan

Skolverket (2011a) skriver att ämnet estetisk verksamhet i gymnasiesärskolan innefattar en bearbetning av varierande estetiska former för uttryck och hur dessa kan nyttjas vid förmedling av föreställningar och tankar. Ämnet estetisk verksamhet berör även kunskaper inom varierande kulturella och estetiska verksamheter samt skapande. Estetisk verksamhet i gymnasiesärskolan syftar till att undervisningen ska utveckla eleverns förmågor kring varierande former av estetiska uttryck och utveckla förmågan till att kommunicera och samarbeta med andra genom olika former för uttryck i skapandet. Detta genomförs via arbete med musik, dans, bild och drama, vilket ska ge eleverna möjlighet till att behandla individuella påverkningar och fördjupa sin förmåga för nyfikenhet, skapande och kreativitet. Genom undervisning ska elever bearbeta varierande former av individuellt skapande i verksamhet och via detta verktyg finna olika tillvägagångssätt för att kommunicera med andra. Undervisningen i ämnet estetisk verksamhet ska även medverka till att eleverna får uppfatta och fördjupa sitt engagemang för det utbud av kultur som finns i samhället (Skolverket, 2011a).

Inom ämnet estetisk verksamhet ska eleverna bearbeta det centrala innehållet för kursen så som;

Olika estetiska uttrycksformer, till exempel dans, bild, musik och drama, Arbetsgången i den skapande processen, från idé till färdig gestaltning, Några stilar och genrer inom nutida och historiska estetiska uttrycksformer och vad som kännetecknar dessa, till exempel balett, kubism och hårdrock, Centrala begrepp som används inom de estetiska uttrycksformerna till exempel scenografi, akvarell och orkester, De estetiska uttrycksformernas betydelse för människor i olika sammanhang, Kulturverksamheter i närområdet, till exempel biografier och konstutställningar. Estetiska uttryck i det offentliga rummet (Skolverket, 2011a).

Detta innebär att eleverna ska ges möjlighet till att utveckla sin förmåga att kommunicera med andra parter, utveckla sin förmåga att förtydliga varierande estetiska uttryck som härstammar från olika epoker samt utveckla sina kunskaper inom samhällets kulturella verksamheter (Skolverket, 2011a).

Skolverket (2011b) skriver att ämnet estetisk kommunikation bearbetar kommunikationens process och samspel mellan parter med varierande former av estetiska uttryck som verktyg. Ämnet innefattar även att eleverna ska analysera budskap angående kulturformen, både gällande andra parter och medialt, samt fördjupa sin förmåga kring olika strategier och modeller för att kommunicera med hjälp av varierande former av estetiska uttryck. Estetisk kommunikation inom gymnasiesärskolans skolform ska syfta till att elever ges möjlighet till att utveckla sina förmågor kring kommunikation genom varierande estetiska former av uttryck och genomföra uppgifter inom verksamheter gällande skapande och estetik. I ämnets undervisning ska eleverna ges möjlighet till att fördjupa sin förmåga kring förhållandet mellan parter intention att beröra, tolka mottagning av budskap samt skapa sig en förståelse kring budskapet som mottagits. Estetisk kommunikation ska även medverka till att elever fördjupar sina kunskaper kring ett uppfinningsrikt, kreativt och personligt arbete där elever ska ges möjlighet att experimentera och testa varierande uttryck och metoder för detta. Detta ska i sin tur leda till att elever utvecklar sina kunskaper om att genomföra en arbetsuppgift inom verksamheter gällande kreativitet och estetik. Eleverna ska inom detta ämne ges möjlighet till ett praktiskt arbete där eleverna ska utveckla sin förmåga att reflektera och föra en dialog kring hur uttryck som berör estetik kan påverka andra individer och hur detta i sin tur kan medverka till utveckling, yttrandefrihet och tankefrihet (Skolverket, 2011b).

Inom ämnet estetisk kommunikation ska eleverna behandla det centrala innehållet för kursen så som;

estetiska uttrycksformer, till exempel musik, bild, dans och teater. Kommunikation och interaktion mellan människor med hjälp av estetiska uttrycksformer samt hur dessa berör och påverkar människor. Budskap i olika former av estetisk kommunikation och upplevelsen av dem. Tekniker, metoder och medier för olika former av estetisk kommunikation samt skapande verksamhet. Estetiska och skapande verksamheter inom till exempel teater, körverksamhet och skapande verksamheter för olika målgrupper. Den konstnärliga produktionsprocessen, från idé till färdig gestaltning. Etiska frågeställningar i samband med estetisk kommunikation. Verksamheter med arbetsuppgifter inom det etiska området. Ergonomi, arbetsmiljö och säkerhet (Skolverket, 2011b).

Detta innebär att eleverna ska ges möjlighet till att utveckla sina förmågor kring kommunikationens process och dess estetiska medel för uttryck, utveckla sina kunskaper kring bearbetning av budskap i varierande former av estetisk kommunikation, utveckla sina förmågor kring strategier och modeller för att kommunicera med andra människor med estetiska uttryck som verktyg, samt utveckla sina kunskaper kring att genomföra en arbetsuppgift på ett säkert sätt inom verksamheter som berör skapande och estetik (Skolverket, 2011b).

2.5 Sammanfattning av bakgrund

Studiens bakgrund berör rubrikerna estetiska ämnen inom skolan, dynamiken mellan teori och praktik, musik-metodens inverkan på det verbala språket och estetiska ämnen inom gymnasiesärskolan. Estetiska ämnen inom skolan innebär att det år 1977 kom en ny utbildning inom skolans verksamhet som innefattade att lärarna skulle bearbeta sin undervisning och sitt arbete angående olika uttrycksformer. Dynamiken mellan teori och praktik innefattar en process i fem olika steg. Dessa stegen ställer krav på skolans undervisning vilket bidrar till att den blir intellektuell, att elever blir motiverade av undervisningen, vilket leder till elevers individuella självkänsla samt att lärare nyttjar relevanta metoder och tillvägagångssätt för att utveckla elevers personlighet. Musik-metoden grundas på instruktioner där det verbala språket nyttjas minimalt, vilket bidrar till att det skapas möjligheter för barn att uppleva musik. Estetiska ämnen inom gymnasiesärskolan innefattar ämnena estetisk verksamhet och estetisk kommunikation. Estetisk verksamhet innebär en behandling av olika estetiska uttrycksformer och hur dessa kan brukas i samband med individens egna tankar och föreställningar. Estetisk kommunikation innefattar kommunikationens förlopp och samklngen mellan parter, där olika estetiska uttryck nyttjas som verktyg.

3 Tidigare forskning

I detta kapitel redogörs det för en likvärdig utbildning för alla elever inom skolans verksamhet, hur särskolan är uppdelad beroende på elevers nedsättning och hur detta kan kopplas samman med samhället. Vidare redogörs det hur funktionshindrade barn påverkas av sin nedsättning och ges en definition kring vad kommunikation är och hur det musikaliska språket kan nyttjas i samband med kommunikation med andra parter. Då det inte finns någon tidigare svensk forskning kring musikalisk kommunikation inom särskolans skolform kommer detta inte att redovisas i detta kapitel.

3.1 En likvärdig utbildning

Liljegren (2001) skriver att det inom den svenska skolformen finns en bakomliggande tradition som härstammar långt tillbaka i tiden. Denna tradition innefattar att samtliga elever i skolan ska få möjlighet till en liktydig utbildning som uppfyller de huvudsakliga kunskaper och förmågor som samhället ställer på eleverna. Den grundläggande utbildningen som eleverna studerar benämndes förut som den allmänna folkskolan och började brukas år 1842, utbildning var sex år lång. Från och med år 1962 förändrades utbildningens längd och blev nio år lång istället för sex år. I dagens samhälle studerar nästintill en miljon elever vid den svenska skolformen. Detta på grund av att det idag är skolplikt från och med sju års ålder. Gymnasieskolan som eleverna studerar vid efter grundskolan är numera frivillig och arbetar för att åstadkomma en skolform tillgänglig för samtliga elever. Bortsett från grundskolan och gymnasieskolans skolform finns det även en skolform kallad särskolan. Denna skolform delas in i varierande delar så som träningskola, grundsärskola och gymnasiesärskola och är till för de elever som är mentalt utvecklingsstörda och genom detta inte kan ta till sig den reguljära undervisningen (Liljegren, 2001, s. 21–22).

I läroplanen står det skrivet att de elever som har problem med arbetet i skolan ska ges möjlighet till extra stöd, skriver Liljegren (2001). När en elev är i behov av extra stöd i skolan är det rektorn som tar beslut kring vilka åtgärder som ska genomföras och om det finns behov erbjuda eleven ett sammanställt åtgärdsprogram. I läroplanen står det även skrivet att det är skolans ansvar att erbjuda de elever som har problematik med att uppnå utbildningens mål en likvärdig utbildning, som innefattar elevernas variationer. Detta innefattar en individanpassad undervisning där skolan ska arbeta för att erfar

användbara strategier och tillvägagångssätt för att nå fram till samtliga elever och därigenom ge eleverna möjligheten till att utvecklas socialt, intellektuellt och på individuell nivå. Detta arbetssätt kräver att skolans verksamhet har möjlighet till fördjupade och varierade kunskaper samt arbetsmetoder för verksamheten. Genom detta är skolan även i behov av specifika kunskaper så som pedagogiska, socialpsykologiska och utvecklingspsykologiska (Liljegren, 2001, s. 22–23).

3.2 Särskolans uppdelning

Molin (2004) skriver att särskolan är uppdelad i två varierande delar inom skolans verksamhet. Den första delen tillhör grundsärskolan och innefattar elever som är mellan 7–16 år gamla. Denna skolform är obligatorisk för eleverna. Den andra delen tillhör gymnasiesärskolan och innefattar elever som är mellan 16–21 år gamla. Denna skolform är frivillig för eleverna. De elever som studerar vid särskolan har olika problematiker som innefattar både de elever som har en mild utvecklingsstörning, de elever som har en måttlig utvecklingsstörning och de elever som har en grav utvecklingsstörning. De elever som har en mild utvecklingsstörning studerar vid grundsärskolans skolform och de elever som har en måttlig eller grav utvecklingsstörning studerar vid en skolform kallad träningskolan, som innebär att eleverna studerar skolans kurser utan att bli betygsbedömda. Eleverna som väljer att vidare studera vid gymnasiesärskolans skolform delas in i två olika program; det individuella programmet som innebär att eleverna tränas för att kunna verka i ett yrke eller en verksamhet och det nationella programmet som innebär att eleverna studerar en fyraårig gymnasieutbildning (Molin, 2004, s. 22–23).

3.3 Särskolans relation till samhället

Samtliga elever inom särskolans skolform ska få vara involverade i skolans undervisning och genom detta få ta del av skolans verksamhet i samklang med övriga elever, skriver Molin (2004). Genom detta ska eleverna ges möjlighet till en skolgång som utvecklar elevens kunskaper efter dennes egen potential, samt ska undervisningen lämpas efter varje specifik individ. Särskolans elever anses ideligen som bekymmersamma och som en ekonomisk påfrestning för samhället, till skillnad mot att se eleverna som en samhällelig kvantitet som för utvecklingen framåt kring individens olika variationer (Molin, 2004, s. 16–17, 27).

Molin (2004) skriver att samhällets syn på särskolan idag kan definieras i varierande kvalifikationer som innebär trygghet och kvalitet för de elever som studerar vid särskolans skolform och genom detta ska ges förmågan till att utveckla sina teoretiska kunskaper. Detta för att utveckla elevernas kunskaper och öka deras förståelse kring hur samhället och dess resurser fungerar. Eleverna ska även få förbättrade kunskaper inom samhällets område för omsorg. Detta för att kunna hantera de pretentioner och målsättningar som samhället ställer (Molin, 2004, s. 100–101).

3.4 Definition av kommunikation

Kommunikation definieras av en individs avsiktliga eller oavsiktliga handlingar som en annan individ i sin tur processerar och blir påverkad av, skriver Brodin (1991). Kommunikation i sig själv ämnar en utveckling som innefattar att ge och ta emot meddelanden samt att influera andra individer. När detta förlopp sker uppkommer ett samspel som innefattar kommunikationens maktstruktur och innebär individernas påverkan på varandra. Inom kommunikationens maktstruktur finns det även ett övertag i samspelet mellan parterna, vilket innebär att parterna i förbindelsen inte har en pågående likvärdig kommunikation. Detta på grund av att de olika parterna är varierande aktiva i samspelet (Brodin, 1991, s. 77).

Brodin (1991) skriver att vuxna tenderar att tala över sitt eget barns huvud eller föra barnets egen talan, vilket medverkar till att barnets egen kommunikation blir förhindrad och på så vis inaktiverad. Detta kommunikationssätt berör både de barn som kommunicerar via verbal kommunikation och de barn som i ett tidigt stadie kommunicerar via icke-verbal kommunikation. Föräldern till ett barn som kommunicerar icke-verbalt, för vanligen barnets kommunikation och genom detta uppfattas barnet som likgiltigt (Brodin, 1991, s. 77).

Kommunikation kan delas in i två olika kommunikationssätt, icke-verbal och verbal kommunikation, skriver Brodin (1991). Det icke-verbala kommunikationssättet benämns även som försymbolisk kommunikation och innebär att kommunikationen baseras på naturliga reaktioner, till exempel skrik och signaler. Det kan även ske med hjälp av ljud och rörelser. Det verbala kommunikationssättet benämns även som symbolisk kommunikation och innebär ett språk baserat på olika symboler som inträffar via skrivet språk, bildligt språk och verbalt språk. Kommunikation som

kommunikationssätt är ett gemensamt samspel som grundas i interaktionen som sker mellan parter eller en grupp (Brodin, 1991, s. 77).

Brodin (1991) skriver att de barn som endast nyttjar det icke-verbala kommunikationssättet, har en struktur för att kommunikationen i sig ska uppstå. Strukturen består av naturliga reaktioner, kroppsspråk, gester och signaler. Kommunikationens betydelse kan sammankopplas med kommunikationens bearbetning gällande barn som är gravt handikappade och bearbetningen är det som styr barnens huvudsakliga behov i samklang med barnets egna upplevelser och erfarenheter. I detta fall handlar kommunikationen om att barnen ska kunna förmedla sitt svar på den kommunikation som andra parten ger eller kunna tillkalla den andra partens intresse. Kommunikation kan tolkas som två helt skilda parter beroende på om den är baserad på ett verbalt eller ett icke-verbalt kommunikationssätt. I sammanhanget bör fokus istället läggas på att individernas kommunikation sker på varierande nivå baserat på motpart och sammanhang, istället för vilket kommunikationssätt som används. En människas kommunikationsförmåga associeras med dess förutsättningar, till exempel grad av handikapp så som rörelsehinder, hörselnedsättning och synnedsättning. För att kommunikationen ska utvecklas är en individs behov, engagemang, känslor och motivation av betydelse. Denna utveckling sker genom att gällande individ har lärt sig felfri metodik vid inläring, att miljön är lärofrämjande och att individen har möjlighet till ett användbart symbolsystem (Brodin, 1991, s. 79).

3.5 Hur funktionshindrade barn påverkas

Hwang och Nilsson (2011) skriver att funktionshinder hos barn inte är exceptionellt på grund av att fem procent av barnen idag har någon form av funktionshinder som medverkar till att barnet är allvarligt eller permanent nedsatt. En nedsättning eller ett funktionshinder är en sjukdom eller en skada som finns i personens kropp och skapar ett hinder för personen i fråga att genomföra aktiviteter på samma vis som andra personer. Eftersom ett barn inte kan delta i aktiviteter som är åldersspecifika på grund av sitt hinder eller sin nedsättning resulterar det i att barnet blir handikappat inom det gällande området. Allvarlighetsgraden på hur nedsatt eller förhindrad barnet blir baseras på dess miljö och de verktyg som finns till hjälp. När ett barn med ett funktionshinder i form av en hörselskada växer upp tillsammans med andra barn som kan kommunicera verbalt och därmed inte talar teckenspråk, medför detta konsekvenser för barnets möjlighet till

att kommunicera med andra motparter. Däremot om barnet i fråga får växa upp med likasinnade barn som även de kommunicerar med hjälp av teckenspråk medför detta att barnet utvecklar ett kommunikationssätt som inte skiljer sig avsevärt från andra barns sätt att kommunicera. Miljön som finns kring barnet påverkar dess möjlighet till att övervinna svårigheter och det är därför av vikt att ge barnet en kompenserande miljö där det ställs potentiella förväntningar på barnets utveckling (Hwang & Nilsson, 2011, s. 248–249).

3.6 Det musikaliska språket

Jederlund (2017) skriver att människans musikalitet tolkas som en rest i dess nervsystem och som en funktion som inte är nödvändig, vilket kan ha uppstått efter utvecklingen av det talade språk. Vid senare forskning har det framtagits att detta inte stämmer utan att musikalitet benämns som en förmåga att uttrycka och förmedla känslor, vilket i sin tur leder till ett välutvecklat verbalt språk. Detta innebär att det verbala och det musikaliska språket tar sin utgångspunkt ifrån samma system för kommunikation och baseras på allmänna förmågor så som rörelse, form, rytm och melodi (Jederlund, 2017, s. 34–36).

Ickeverbala kommunikation som kommunikationssätt ger barnet möjlighet att framställa återgivande symboler eller dylikt baserat på dess egen kognitiva nivå för utveckling, skriver Jederlund (2017). Dessa återgivande symboler kan vara i form av ljud, bild, rörelse eller periodiska rytmiska fraser som kopplas samman med en särskild person, händelse, känsla eller föremål. Detta innefattar att språkets delar blir separerade från helhet till delar och bidrar till att skapa sociala och emotionella behov för att utveckla människans kommunikation. Människan har även ett medfött kunnande gällande identifikation, sortering, sinnesintryck och ljud som kopplas samman med dess sociala förmåga till att kommunicera. När ett barn föds är det försett med ett perfekt gehör och kan genom detta separera och minnas ljud, röster och musikaliska klanger. Det nyfödda barnet har även en särskild förmåga att känna rytm och musikaliska figurer samt särskilja melodier och klanger (Jederlund, 2017, s. 36–38).

Johnels (2017) skriver att i musik kan individer träffas på samma nivå utan det verbala språket på grund av att vara enskild person medverkar baserat på sina individuella förmågor och hjälpmedel. Genom musik kan människor förmedla känslor och finna sin

identitet samt även ges stimulanser och skapa möjligheten till lugn. Forskare inom musikterapi och spädbarn har kommit fram till att ett barns utveckling för kommunikation är baserad på musikaliska beståndsdelar. Detta innefattar ett nyttjande av musikaliska liknelser så som intonation, timing, rytm och klang i samband med barnets kommunikativa interaktion med dess vårdnadshavare. Varje människa har en medfödd musikalitet och via spegling, intonation, variation, turtagning och förväntansfulla lekar sker intersubjektiva träffar med barnets vårdnadshavare, vilket bidrar till att barnets kommunikativa förmåga utvecklas (Johnels, 2017, s. 231–232).

3.7 Sammanfattning av tidigare forskning

Studiens tidigare forskning innefattar en likvärdig utbildning, särskolans uppdelning, särskolans relation till samhället, definition av kommunikation, hur funktionshindrade barn påverkas och det musikaliska språket. En likvärdig utbildning innebär att samtliga elever ska ges möjlighet till att få en likvärdig utbildning som innebär att eleverna ska få de kunskaper och förmågor som samhället kräver att de ska besitta. Särskolans uppdelning innebär att särskolan är uppdelad i två olika delar så som grundsärskolan och gymnasiesärskolan. De elever som studerar vid gymnasiesärskolan delas in i två olika program; det nationella programmet och det individuella programmet. Definition av kommunikation innebär att samtalet som sker mellan två olika parter definieras av parternas ofrivilliga eller frivilliga handlingar, vilket i ett senare skede processeras av en annan part och utgör en påverkan på individen. Det musikaliska språket innebär att musikalitet anses som en restprodukt i nervsystemet och i sin tur som en onödig funktion, vilket framtogs efter individens utveckling av det verbala språket.

4 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka hur musikalisk kommunikation kan nyttjas i särskolan på varierande sätt, samt att se hur lärare kan individanpassa musikundervisningen baserat på detta.

Följande frågor har legat till grund för studien;

- Hur kan lärare koppla samman musikalisk kommunikation med särskolans kursplan?
- Hur kan lärare individanpassa musikundervisningen genom icke-verbal kommunikation i särskolan?

5 Teoretiskt perspektiv

Det teoretiska perspektivet som dennas studie fokuserar på är den sociokulturella teorin. Säljö (2014) skriver att det sociokulturella perspektivet grundas i Vygotskijs arbete kring didaktik, förbättring och språk. Detta arbete pågick omkring tio års tid där ämnen så som juridik, medicin, estetik, konst och litteratur färgade Vygotskijs syn kring frågor gällande utvecklingspsykologin. Vygotskijs intresse var främst människans utveckling, både ur ett biologiskt perspektiv och ur ett sociokulturellt perspektiv, där psykologen ville fastställa hur perspektiven samarbetade. Psykologins Mozart har Vygotskij blivit kallad vid en recension av hans samlade verk på det engelska språket, med vilket menas att Vygotskij fort omsatte sina tankar och idéer i varierande studier gällande experiment av undervisning (Säljö, 2014, s. 297).

Vygotskij (1896–1934) påpekar att psykologin var i en kris baserat på att Pavlovs reflexologi inte var tillräcklig för att tydliggöra individers utveckling och lärande, skriver Säljö (2014). Detta var en risk att yttra på grund av att Pavlovs reflexologi var den offentliga vetenskapliga traditionen. Vygotskij påpekade även att människors tänkande, språk, avancerade problemlösning, skapande och kreativitet inte kan definieras enbart via betingningens grundregler. Dessa egenskaper menar Vygotskij är egendomliga för individen och kan enbart förstås som ett uttryck för personens förmåga att nyttja och förbättra sina bildande kunskaper. Det sociokulturella perspektivets syn på didaktik och utveckling innefattar ett utvecklande av kulturella kunskaper så som skrivning, läsning, räkning, problemlösning och förmågan till att föra diffusa argumentationer. Perspektivet innefattar även människors appropriering av medierande verktyg (Säljö, 2014, s. 297–298).

Marner (2005) skriver att *kreativitet* som begrepp är ett ord som nyttjas i varierande kontexter. Begreppet brukas utan fördjupad analys i samband med vetenskaplig och estetisk verksamhet, för att framställa individualitet, samt som en kontrast till traditionalismen. Det sociokulturella perspektivets syn på kreativitet innefattar att begreppet kreativitet är en tydlig motsats till tradition och kan nyanseras, samt ifrågasättas gällande fokus vid individualisering. Kreativitet innefattar även en problematik baserat på tre varierande faser, den första fasen kallad auktoritär metodik och innefattar att skolans elever skulle studera efter skolans givna norm. Den andra fasen kallad fritt skapande innefattar att det sker en innovation i ämnets konception och

estetiken förändras så att den baseras på känslomässiga uttryck. Detta innebär en inversion och invertering av den auktoritära metodikens pedagogik gällande förmedling. Den tredje fasen innefattar ett kommunikativt inslag till skillnad mot det enkelriktade skapandet som funnits i tidigare faser. I denna fas avser kommunikationen en struktur av kontakt som sker mellan givare och mottagare (Marner, 2005, s. 27).

Kreativitet kan anträffas i varierande kontexter, till exempel i skolans verksamhet, skriver Marner (2005). Inom skolans verksamhet kan det finnas hinder i form av konsensus- och likformighetstryck som ges av läraren, av andra klasskamrater, från skolans kod eller atmosfär som finns på skolan. Eleverna kan även påverka kreativiteten negativt på så vis att de ger varandra destruktiva anmärkningar. Skolans system för betyg kan påverka eleverna på så vis att de söker efter rätt svar och försöker anpassa sig efter verksamhetens regler och atmosfär. Detta skapar en icke-kreativ miljö innefattande destruktiva lärare och ouppklarade konflikter. För att skapa en kreativ skolmiljö behöver verksamheten uppmärksamma elevers motivation och individuella initiativ där elever och lärare i samklang resonerar kring vad undervisningen ska bestå av för att uppnå ämnets mål (Marner, 2005, s. 32–33).

Vygotskijs teori kring den *proximala utvecklingszonen* innefattar att ett barns utveckling sker ett steg före den utgångspunkt där barnet befinner sig i sin lärandeprocess, dock inte betydande långt ifrån, skriver Hwang och Nilsson (2011). För att denna utveckling ska se ska barnets vårdnadshavare och andra vuxna i barnets närhet ställa krav på barnet och utmana denne genom arbetsuppgifter som kan utföras med hjälp av en vuxen människa. Detta bidrar till att barnet utforskar sin egen kunskap. I barnets framsteg är det av vikt att betona det proximala som innefattar förhållandet mellan barnets individuella kunskaper och de arbetsuppgifter som barnet kan utföra med hjälp av en vuxen, vilket ska baseras på krav och mål som är rimliga för barnet att nå upp till (Hwang & Nilsson, 2011, s. 67).

Säljö (2014) skriver att ett nyckelbegrepp inom det sociokulturella perspektivet är mediering som innebär att människan nyttjar ett verktyg eller redskap för att tolka och agera i sin omvärld. I Vygotskijs analys av individer utmärks de genom nyttjandet av två varierande verktyg så som det materiella verktyget och det språkliga verktyget.

Dessa verktyg är ett tecken, en symbol eller ett system för tecken som används av en part för att kommunicera och tänka (Säljö, 2014, s. 298–301).

Vygotskij och det sociokulturella perspektivets tradition ser på språket som ett medierande redskap och Vygotskij beskriver språket som *redskapens redskap*, skriver Säljö (2014). Genom kommunikation i samspel med andra kan individen uttrycka sig och samordna sin egen omvärld. Vygotskij menar på att språket som medierande redskap inte ska tolkas som nationellt språk, utan det är ett flexibelt system för tecken som hjälper personer att uttrycka sig, att förstå sin omgivning och skapa sig en fördjupad förståelse. Argumentationen som Vygotskij för kring detta ämne är att det skrivna och talade språket är det kommunikationssätt som människor nyttjar för att kunna samverka med andra. Dock kan individer utveckla alternativa kommunikationssätt till exempel system för tecken, teckenspråk eller punktskrift, som uppfyller samma funktion som det talade och skrivna språket. Inom det sociokulturella perspektivets tradition ska språket tolkas som ett ideligen aktivt och utvecklingsbart system för tecken som i sin tur interagerar med andra former av uttryck. Det finns ingen kontrast eller konflikt mellan kommunikationsformerna så som bild, verbalt språk, skriftligt språk, system för tecken eller andra variationer av former eftersom dessa kommunikationssätt är beroende av varandra och vidare hjälper individer att mediera omgivningen (Säljö, 2014, s. 301–302).

5.1 Sammanfattning av teoretiskt perspektiv

Studiens teoretiska perspektiv tar sin utgångspunkt i det sociokulturella perspektivet och lägger särskild vikt vid begreppet kreativitet och hur det kan kopplas till mångfaldiga sammanhang. Begreppet kreativitet kan analyseras i samklang med vetenskap och detta bidrar till ett framställande av individualitet som utgör en motsats till traditionalismen. Detta kan vidare kopplas samman med Vygotskijs teori kring den proximala utvecklingszonen som innebär att barnets lärandeprocess ständigt sker ett steg före barnets nuvarande utvecklingspunkt. Detta bidrar till att barnet kan rekognosera sina kunskaper och koppla samman dessa med de arbetsuppgifter eller aktiviteter som ska genomföras. Vidare läggs det även vikt vid det sociokulturella perspektivets samklang med Vygotskijs arbete gällande språk, förbättring och didaktik. Detta arbete innefattade individers utveckling sammankopplat till både ett biologiskt perspektiv och ett sociokulturellt perspektiv, samt hur dessa perspektiv samarbetar med varandra.

6 Metod

I detta kapitel ges det en redogörelse av den metod som legat till grund för studiens genomförande. Redogörelsen skildrar val av metod, tillvägagångssätt, metod för insamling av empiri, urval och utförandet av studien.

6.1 Val av metod

I denna studie har metoden för insamling av empiri bestått av intervjuer. Hwang och Nilsson (2011) skriver att en intervju baseras på en dialog mellan två eller flera parter och den sker via telefon eller genom ett fysiskt möte. Intervjun i sig kan bestå av varierande utgångspunkter så som att den kan vara strukturerad och innefattar förutbestämda frågor och fasta svarsalternativ. Denna variant av intervju kan liknas med en muntlig enkät. Intervjun kan även ta sin utgångspunkt i att vara en öppen intervju och innefattar att personen som blir intervjuad kan ge fria svar. När en intervju genomförs ställs det frågor till informanten kring dennes föreställningar och åsikter, vilket bidrar till att informanten ger tydliga svar. Dock finns det även svårigheter med denna sorts frågor eftersom intervjun kan influeras av uttryckssätt, förhoppningar och redan fastslagna tankar som de olika parterna har om varandra. Gällande känsliga frågor ger informanten ett utförligt svar vid en muntlig intervju till skillnad mot en enkät, på grund av att enkäten består av bestämda frågor och svar (Hwang & Nilsson, 2011, s. 82–83).

6.1.1 Intervju

Inom den kvalitativa formen för intervju kan forskaren nyttja varierande tekniker vid genomförandet av intervjun så som ostrukturerade intervjuer, löst strukturerade intervjuer eller semistrukturerade intervjuer. Ytterligare tekniker för att genomföra intervjuer är djupintervju eller etnografiska intervjuer (Eriksson-Zetterquist & Ahne, 2015, s. 37–38). I denna studie har en kvalitativ intervjuform använts i samklang med semistrukturerade intervjuer. Denscombe (2016) skriver att semistrukturerade intervjuer innefattar att forskaren har ett förberett frågeformulär inför intervjun som ska ske med informanten, dock är svaren inte fastställda utan kan tillåta informanten att svara på frågorna med utvecklade idéer och fördjupade svar som är relevanta för studien (Denscombe, 2016, s.266).

Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) skriver att när det genomförs en kvalitativ intervju skiljs inte de specifika teknikerna åt, utan beblandas beroende på forskarens frågeformuleringar, vare sig de är fasta eller öppna frågeställningar. Fördelen med att genomföra en kvalitativ intervju är att frågorna som ställs kan lämpas efter situation och de svar som ges av informanten till skillnad mot om forskaren använder sig av en neutral enkät. Detta medverkar till att det skapas en vidare bild kring studiens undersökningsområde samt ger fler skiftningar och perspektiv inom området. Vid nyttjandet av den kvalitativa intervjuformen kan intervjuerna vara konstruktivistiskt informerade, vilket innefattar att informanten som intervjuas anses frambringa mening i samspelet med personen som genomför intervjun. Avsikten med denna intervjuform är att forskaren vidare i sin transkribering ska göra tolkningar och analyser av det som informanten förmedlat, och vidare koppla detta samman med sin forskning (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015, s. 37–38).

6.2 Urval

När en studie genomförs är det av vikt att kontrollera vilka informanter som kan vara av intresse inför en eventuell intervju skriver Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015). Detta på grund av att forskaren ska få fram väsentlig information av intervjun och genom detta kunna vinkla frågeställningarna under intervjun, vilket öppnar upp möjligheten för följdfrågor. Forskaren ska vara insatt i ämnesområdet för studien vid val av informant och vara medveten om informanten besitter relevant kunskap för att kunna besvara forskarens frågeställningar (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015, s. 39–40).

Denscombe (2016) skriver att i forskning som kan kopplas till kvalitativa data nyttjar forskaren sig av ett explorativt urval. Detta innebär att forskaren granskar ämnen som är outforskade för att hitta uppfattningar och teorier, vilket vidare ska frambringa fakta och kunskaper som är relevanta för studien. Författaren (2016) skriver även om ett subjektivt urval, vilket innebär att forskaren väljer ut de informanter som kan tillföra relevant fakta till studien. Informanterna väljs även ut baserat på ämnesområdet och deras kunskaper kring detta, vilket medför att urvalet blir vidare gällande de personer som inkluderats (Denscombe, 2016, s. 63–64, 74–75).

6.3 Studiens genomförande

De informanter som har medverkat i denna studie har kontaktats via e-post. Det har skickats ut sju mejl till lärare runt om i Sverige, där tre lärare har valt att medverka i denna studie. De informanter som har kontaktats är valda på grund av att de är utbildade pedagoger inom ämnesområdet musik. De pedagoger som har medverkat i studien har även en specialiserad kunskap inom arbete och undervisning med barn och ungdomar inom särskolan. De utvalda informanterna är okända människor som inte har någon relation till forskaren och är utvalda på grund av sin kunskap inom ämnesområdet. Informanterna i denna studie har medverkat i en intervju, som med informantens medgivande (se bilaga A) har spelats in och vidare har transkriberats, vilket har använts som underlag för denna studie. Inför intervjun fick även varje informant ett informationsbrev som skickades ut via e-post (se bilaga C) angående studiens syfte, begreppsdefinitioner och information kring deras deltagande enligt de etiska kraven.

6.3.1 Intervju

I studien har det realiserats tre stycken intervjuer med tre informanter som är pedagoger och undervisande lärare i ämnet musik i särskolan. Informanterna har befunnit sig på tre olika platser i Sverige. Innan intervjuens påbörjan har varje informant fått undertecknat en samtyckesblankett (se bilaga A) som innefattar att det inspelade materialet har fått nyttjas i studien och i forskningssammanhang. De genomförda intervjuerna har varit ungefär 30 minuter per informant och frågorna som ställts tar sin utgångspunkt i studiens intervjufrågor (se bilaga B), vilka är sammankopplade med de forskningsfrågor som studien syftar till. I ett senare skede har intervjuerna transkriberats och legat till grund för redogörelsen av studiens resultatkapitel.

6.3.2 Intervjufrågor

De intervjufrågor som nyttjats i studien har tagits fram för att kunna fördjupa studiens forskningsfrågor via varierande delfrågor. Detta ska bidra till att informanterna ger utförliga och relevanta svar för studien vid tillfället för intervjun. Frågorna för intervjun (se bilaga B) ska även illustrera lärarperspektivet i studien och påvisa på vilket sätt lärare kommunicerar ickeverbalt i sin undervisning och vad det har för påverkan.

6.3.3 Transkribering

Den empiri som samlats in under studiens utförande framkom genom intervjuer med informanter som besitter varierande kunskaper. De intervjuer som utfördes tog sin utgångspunkt i ett formulär med frågor som kopplats samman med studiens forskningsfrågor (se bilaga B). Intervjuerna som realiserades spelades in genom en mobiltelefon, och i ett senare skede bearbetades inspelningen genom en noggrann upprepande lyssning som vidare dokumenterades. Dokumentationen i form av en transkribering innefattade att samtliga ord och uttryck i den inspelade empirin dokumenterades i ett separat dokument för att kunna analyseras och för att kunna ta bort möjliga upprepningar. De genomförda intervjuerna sammankopplat med studiens forskningsfrågor redogörs i resultatkapitlet för studien.

6.3.4 Bearbetning av material

Rennstam och Wästerfors (2015) skriver att det finns tre väsentliga metoder vid analysering av insamlad empiri, metod för reducering, metod för sortering och metod för argumentering. Dessa metoder möts av svårigheter vid bearbetning och analys av den insamlade empirin i form av kaosproblemet, vilket innebär en sortering av materialet, samt att forskaren fördjupar sig i detta. Vid detta förlopp används metoden för sortering. Det kan även uppstå annan problematik vid analysering av empirin, så som representationsproblemet, vilket innefattar att det material som samlats in under studien inte får redogöras i uppsatsen. Vid detta förlopp används metoden för reducering. Ytterligare problem som kan uppstå vid analys av det insamlade materialet är det så kallade auktoritetsproblemet, vilket innefattar att det förs en diskussion mellan forskare och vidare diskuteras den insamlade empirin i relation till detta (Rennstam & Wästerfors, 2015, s. 220–236). Materialet har bearbetats genom kategorisering och färgkodning. Det material som framkommit under intervjuerna och som har dokumenterats, kategoriserades först i samklang med intervjufrågorna (se bilaga B). Vidare färgkodades materialet och sammankopplades med forskningsfrågor, för att ytterligare analyseras med bakgrund, tidigare forskning och teoretiskt perspektiv som verktyg.

6.4 Etiskt övervägande

Samtliga informanter som deltagit i en intervju har varit anonymiserade under hela studiens process. Detta på grund av konfidentialitetskravet. Vid redogörelse av studiens

resultat kommer informanterna benämnas som A, B, C, detta för att deras identitet och kön inte är nödvändigt för studien. Kapitlet för resultat har vidare skickats ut till deltagarna via e-post för att varje enskild deltagare ska få en insikt i studiens resultat och dess pågående process. Studiens resultatkapitel som består av informanternas intervjuer, har skickats ut till de medverkande informanterna, där de har möjlighet att godkänna sammanställningen av intervjuerna.

Det finns fyra olika krav som ställs på forskning skriver Vetenskapsrådet (2002) och som baseras på individskyddskravet. Dessa fyra krav är; samtyckeskravet, konfidentialitetskravet, nyttjandekravet och informationskravet, vilket vidare kan avgränsas i ett antal bestämmelser (Vetenskapsrådet, 2002, s. 6).

Vetenskapsrådet (2002) skriver att samtyckeskravet innefattar att forskaren ska samla in empiri från de deltagare som medverkat i studien genom deras samtycke. Kravet för samtycke bör nyttjas genom hela studiens gång. När detta inte är tänkbart ska ansvarigheten överlåtas till barnets närstående personer eller målsmän. Deltagarna som medverkat i studien ska personliga kunna ta beslut om de villkor som gäller för deras medverkan och under vilken tidsperiod de vill medverka. Detta innebär att deltagarnas medverkan kan upphöra när de vill, utan att det skapas negativa konsekvenser. Det ska inte finnas någon förbindelse mellan forskaren och deltagaren som medverkar i studien (Vetenskapsrådet, 2002, s. 9–10).

Konfidentialitetskravet innefattar att samtliga som medverkat i studiens insamling av material ska underteckna en förbindelse om tystnadsplikt, skriver Vetenskapsrådet (2002). Detta är särskilt relevant när forskaren nyttjar information som kan kopplas samman med etik och en specifik individ. Vidare ska forskaren sammanställa, lagra och redogöra för de uppgifter som angår den specifika individen. Genom denna metod ska den specifika individen inte kunna uppfattas av främmande människor. Betydelsen av denna metod är att de som inte är relevanta för studien inte ska kunna ta del av de uppgifter som rör den medverkande (Vetenskapsrådet, 2002, s. 12).

Vetenskapsrådet (2002) skriver att kravet för nyttjande innefattar att de uppgifter som ges av de medverkande i studien inte får nyttjas i sammanhang gällande affärer eller ovetenskapliga intentioner. Den insamlade empirin som omfattar personuppgifter får

inte användas gällande väsentligheter eller orsaker som påverkar den specifika individen. Detta får enbart brukas i samband med individens givna tillstånd. Det kan finnas osäkerheter kring att informanternas information nyttjas på ett felaktigt sätt, något som forskaren ska beakta när studiens forskning förbereds. För att undvika denna problematik ska forskaren vidta korrekta åtgärder. När det uppstår osäkerhet från forskarens sida är det rekommenderat att konsultera med kollegor eller Ämnesrådets kommitté för etik (Vetenskapsrådet, 2002, s. 14).

Kravet för information innefattar att forskaren av studien ska belysa deltagarna i studien om deras medverkan och de villkor som informanterna behöver beakta innan studiens genomförande. Forskaren ska även informera de deltagande om att deras medverkan är frivillig och att deras deltagande kan upphöra när de själva vill under studiens process. Informanterna ska även ges möjlighet av forskaren att ta del av de kapitel som berör deras medverkan och kan influera deltagarens samtycke för medverkan (Vetenskapsrådet, 2002, s. 7).

I detta arbete har samtyckeskrauet, konfidentialitetskrauet, nyttjandekrauet och informationskrauet nyttjats. Samtyckeskrauet har brukats genom att informanterna har undertecknat en blankett för samtycke (se bilaga A), som innefattar att deltagarna ger sitt medgivande till att den information de givit nyttjas i studien. Konfidentialitetskrauet har brukats på så vis att uppgifterna kring de medverkande har anonymiserats vid rapportering, dokumentation och lagring. Detta för att den medverkande inte ska kunna urskiljas av främmande personer. Nyttjandekrauet har brukats på så vis att informationen som informanterna har delgett, endast har nyttjats i detta arbete och enbart i samband med forskning. Informationskrauet har brukats genom att informanterna har blivit belysta om sin medverkan i studien och de villkor som berör deras deltagande. Deltagarna har även blivit belysta om att deras medverkan är frivillig och att deras deltagande i studien kan upphöra när de själva vill (Vetenskapsrådet, 2002, s. 7–14).

7 Resultat

I detta kapitel presenteras studiens resultat som framkommit genom tre utförda intervjuer med tre olika informanter. Samtliga informanter är undervisande lärare i ämnet musik inom särskolan på varierade skolor i Sverige. Lärarna benämns som Lärare A, Lärare B och Lärare C.

7.1 Individanpassning i undervisning

Individanpassad undervisning nyttjas av samtliga informanter som deltagit i studien, dock på varierande sätt. Lärare A säger att denne använder individanpassning i sin undervisning genom att låta eleverna styra 80 procent av lektionsinnehållet och på så visa styra det material som lektionen ska innehålla, till exempel låtar och vilket instrument eleven vill spela. Eleverna får dock prova på alla instrument och det instrument som eleven behärskar är det instrument som undervisningen vidare kretsar kring. Detta görs för att eleven ska lyckas istället för att misslyckas. Det är även av vikt att låta de elever som är tillbakadragna ta plats i klassrummet och individanpassa undervisningen genom varierande kommunikationsmedel. Det kommunikationsmedel som främst används i undervisningen är teckenspråk eftersom det finns elever som inte kan eller vill sjunga och istället sjunger med hjälp av teckenspråk. I undervisningen läggs det även vikt vid att söka efter elevers styrkor och individanpassningen baseras på detta (Lärare A).

Lärare B säger att individanpassning i undervisningen nyttjas genom varierande moment, till exempel genom pianoundervisning där eleverna får spela efter en pärm som framtagits av läraren där undervisningen individanpassas efter elevens behov. Detta innefattar att läraren behöver visa och peka för vissa elever och att läraren endast behöver sätta pärmen framför dem så spelar de flytande. För andra elever individanpassas undervisningen genom färger, eftersom varje tangent har en färg, eller symboler. Det läggs även vikt vid att finna olika sätt för att individanpassa undervisningen eftersom det sällan finns enbart ett sätt som fungerar för alla. I spelet anpassas undervisningen på varierande sätt beroende på elevernas behov. Vissa elever får inte läraren lyssna på när de spelar och vissa elever får inte läraren vara i samma rum som när de övar. En åtgärd som läraren vidtar är att enbart titta på när eleven spelar utan att höra eller att stå i rummet bredvid och lyssna på vad eleven spelar för att vid ett

senare skede gå in till eleven och ge denne feedback kring vad som kan utvecklas. När inte detta tillvägagångssätt fungerar används elevernas Ipads som ett verktyg, då spelar eleverna piano på Ipaden eller så spelar de ett musikaliskt spel (Lärare B).

Lärare C säger att individanpassning är något som nyttjas i undervisningen, dock är det varierande svårighetsgrad beroende på vilket elevantal de undervisade grupperna består av. Individanpassningen görs genom att läraren varierar uppgifterna som ska genomföras under lektionens gång, till exempel så består en musiklektion inte enbart av sångundervisning utan den består av olika moment så som någon sångövning, någon spelövning, någon lyssningsövning och någon rörelseövning. Detta görs för att hitta fungerande undervisningsmetoder och en anpassning som fungerar för varje enskild individ. Läraren värdesätter även elevernas åsikter och frågar dem återkopplande gällande vad de tycker har fungerat under lektionen och vad de har för idéer för nästkommande lektion. Läraren anpassar vidare sin planering kring detta där vikt läggs vid att undervisningen ska vara utvecklande för eleverna, och baseras efter varje specifik individs olika förutsättningar och motoriska förmåga (Lärare C).

Sammanfattningsvis nyttjar de tre olika lärarna individanpassning i sin undervisning. Detta görs genom elevstyrd undervisning, genom varierade undervisningsmetoder och uppgifter, samt genom undervisning som anpassas efter varje elevs individuella förutsättningar och behov.

7.2 Individanpassad undervisning genom verbal eller icke-verbal kommunikation

Lärare A säger att undervisningen individanpassas på varierande sätt beroende på om eleven kommunicerar verbalt eller icke-verbalt. Undervisningen delas in beroende på elevers nedsättningar och behov. En del av elever har enbart musikterapi och detta innefattar främst de elever som kommunicerar icke-verbalt, eftersom undervisningen fokuserar på att utveckla elevernas språk. Detta görs genom att läraren musicerar med samma texter och melodier återkommande i sin undervisning vilket skapar möjligheter för elever att till exempel fylla i ett ord här och där eller sjunga texten med hjälp av teckenspråk. Teckenspråk som alternativt kommunikationsmedel används främst av de elever som har en grav hörselskada och eleverna nyttjar detta kommunikationsmedel även i sången. Dessa elever har även ett eget tal men har problem med att nyttja det,

vilket gör att de istället kommunicerar med hjälp av teckenspråk. En del av individanpassningen i undervisningen är taktill vilket innefattar att eleverna kommunicerar genom att till exempel blåsa och känna vilket skapar ett interaktivt utbyte med motparten. Det kopplas sedan samman med musiken där känslorna förstärks i passande melodier (Lärare A).

Lärare B säger att undervisningen inte anpassas beroende på om eleverna kommunicerar verbalt eller icke-verbalt. Lärare B säger att;

Jag försöker väl tänka att de inte ska vara ett hinder, [...] ¹ för att jag inte förstår dom, [...] vi har en elev som jag inte kan prata med för att det finns förbjudna ord vilket resulterar i ett vredesutbrott, jag pratar inte med den eleven, utan jag visar, vi gör samma sak som alla andra men jag visar, jag pekar och sen så spelar jag gitarr så och frågar denne mig vad ska du göra då och då, så visar jag på mitt sätt eller vad man säger jag spelar piano eller sjunger eller vad som helst, [...] så näe de gör jag inte, jag vet inte om det är rätt eller om det är fel, men jag har märkt att jag behöver inte göra det, [...] jag tror att om jag skulle göra det så kanske jag hade uppfattat det som att, eller trott kanske att dom inte skulle klara av det så jag vill kanske inte falla i den fällan och tänka att bara för att dom inte kan prata som kommer vi inte kunna förstå varann (Lärare B).

Lärare B anpassar inte sin undervisning beroende på om eleverna kommunicerar verbalt eller icke-verbalt utan anser att det ska gå att kommunicera med alla elever oavsett vilket kommunikationssätt de använder eller vilken nedsättning de har. Läraren beskriver även att de olika variationerna av undervisningsmetoder sker på automatik så som att peka och visa för eleverna. Undervisningen sker ofta utan verbal kommunikation, det används istället en trumma där läraren först spelar en rytm och sen härmar eleven. Vidare kommer lärare och elev tillsammans på nya rytmer och det bildas en sorts kommunikation mellan parterna (Lärare B).

Lärare C anpassar sin undervisning beroende på om eleven kan kommunicera verbalt eller icke-verbalt, dock används samma kommunikationssätt för att kommunicera med samtliga elever. För att kommunicera med eleverna använder sig läraren av bilder och lärorika program i sin undervisning, till exempel när läraren ska sjunga en sång

---

¹ Dessa klamrar innefattar att irrelevant text är bortklippt ur transkriberingen

tillsammans med eleverna hålls det upp en bild som visar på vilken låt de ska sjunga eller ett föremål som ska associeras till sången. Samtidigt ger läraren verbala instruktioner för att eleverna ska kunna koppla samman det som sägs med ett hjälpmedel. Bygelgitarrer och färger är hjälpmedel som också nyttjas i undervisningen, där varje färg är ett enskilt ackord, så som ackordet D är färgen röd, ackordet G är färgen grön och ackordet A är färgen gul, där färgerna är ett hjälpmedel för att eleverna ska kunna spela på bygelgitarrerna och musicera tillsammans. Läraren anser att detta är ett kommunikationssätt och nyttjar detta tillsammans med det verbala språket. Även tecken används som hjälpmedel i undervisningen för att kommunicera med eleverna, där läraren även får hjälp att förtydliga det verbala språket och sångtexter av elevernas assistenter (Lärare C).

Sammanfattningsvis anpassar två av de tre lärarna sin undervisning beroende på om eleverna kan kommunicera verbalt eller icke-verbalt. Undervisningen anpassas genom att delas in baserat på elevernas nedsättning och individuella behov, genom att lägga särskild vikt vid språkutveckling för de elever som är i behov av det samt genom hjälpmedel så som bilder och färger för att förtydliga det verbala och det musikaliska språket. Undervisningen anpassas inte beroende på om eleverna kan kommunicera verbalt eller icke-verbalt på grund av att samma kommunikationssätt ska kunna nyttjas i undervisningen gällande samtliga elever oavsett deras individuella nedsättning.

7.3 Icke-verbal kommunikation i undervisning

Icke-verbal kommunikation i sin undervisning använder sig Lärare A av genom att istället kommunicera med hjälp av tecken som kommunikationssätt eller med hjälp av teckenspråk. Detta baserar läraren på beroende vilken elev denne kommunicerar med och vilket kommunikationssätt som eleven använder sig av. Till exempel om eleven använder sig av tecken som kommunikationssätt lägger läraren vikt vid att ha kunskap om vad just denna elevs tecken innebär för att de ska kunna förstå varandra och även kommunicera med varandra. Lärare A säger även att denne använder sig av tecken som förstärkning i undervisning för elever på det individuella programmet i ämnet estetisk verksamhet. Detta innefattar att eleverna får kommandon av läraren vad de ska göra, vart de ska sitta eller stå, om de ska dansa, när lektionen är slut och så vidare. Tecken som hjälp vid kommunikation med eleverna nyttjas även gällande sångtexter där läraren förstärker det talade eller sjunga språket med tecken som verktyg (Lärare A).

Lärare B säger att denne nyttjar icke-verbal kommunikation i sin undervisning ofta och att vikt främst läggs vid att kommunicera med hjälp av kroppen. Detta kommunikationssätt används främst med de elever som har någon form av hörselnedsättning eller liknande svårigheter och vid denna undervisning ger läraren instruktioner genom att till exempel peka på vad de ska göra och förhandsvisa. Till exempel om en elev ska spela ukulele så visar läraren först för eleven vad de är som ska spelas och sedan hur det ska spelas. Läraren B säger även att det finns en risk att de elever som inte har någon form av hörselnedsättning tas för givet i undervisningen. Detta eftersom eleverna till exempel borde veta vad en ukulele är för instrument och hur det låter eftersom detta instrument används i undervisningen, dock visar det sig att så är det inte alls (Lärare B).

Icke-verbal kommunikation är något som Lärare C använder sig av i sin undervisning i samband med det verbala språket. Läraren säger att;

Jag använder nog det verbala samtidigt, [...] visar jag en grön lapp så säger jag nog också många gånger grön. För jag tänker att då kopplar man liksom bilden till det verbala, även dom som kanske inte kan uttrycka sig i ord [...] så kanske dom ändå kan, tänker jag i alla fall att dom kan ta till sig att grön aha, det kan kopplas till den här bilden grön, eller nu ska vi sjunga lille katt då har jag en bild på en katt och sen står där texten under, lille katt, då visar jag den och sen säger jag kanske också nu ska vi sjunga lille katt, [...] så jag tror att jag kombinerar, [...] sen tror jag det går lite av farten när man undervisar att, ska vi upp och dansa och sen helt plötsligt ska vi göra en snurr, då kanske man bara gör en snurr och då tittar alla på en, man behöver inte säga någonting utan då har alla fattat att aha, nu är det tid för snurren. Asså mycket kan man nog visa även om man inte uttrycker det liksom. Så gör vi när vi börjar kanske någon låt som dom känner till som vi har till exempel vi kör, [...] Sill i dill, [...] så brukar jag sjunga först och så sjunger dom efter [...] samma rad liksom, då behöver inte jag säga att det är den här låten vi ska sjunga utan då lägger jag bara ackordet på pianot [...] sen fattar dom att aah, vi ska sjunga den här, då ska vi härma (Lärare C).

Lärare C använder sig av icke-verbal kommunikation i sin undervisning genom bilder och kroppsspråk, där läraren lägger vikt vid att koppla samman hjälpmedlet med det

verbala språket. Detta ska bidra till att öka elevernas förståelse och utveckla deras förmåga till perception (Lärare C).

Sammantaget nyttjar samtliga lärare icke-verbal kommunikation i sin undervisning. Kommunikationen sker istället genom varierade kommunikationssätt så som teckenspråk, tecken som stöd, kroppsspråk, bilder och dans. Det verbala språket kopplas vidare samman med de hjälpmedel som används i samband med den icke-verbala kommunikationen.

7.4 Musikalisk kommunikation som ett hjälpmedel i undervisningen

Musikalisk kommunikation som ett hjälpmedel är något som Lärare A använder sig av i sin undervisning genom att försöka hitta ett gemensamt språk mellan denne och eleven. Detta görs för att kunna utveckla kommunikationen som sker dem emellan. Vidare säger läraren att denne fått till sig att detta kommunikationssätt även nyttjas i andra situationer där eleven kan använda sig av detta kommunikationssätt för att kommunicera med andra lärare och elever. Lärare A beskriver även att denne arbetar med utveckling av språket och att läraren tar de övningar som eleverna fått med sig från sina talpedagoger och gör om dem till övningar som passar in i lärarens egen undervisning.

Lärare A säger att;

jag jobbar rätt mycket med, [...] motiverande språkutveckling kan man säga, [...] istället för och jag brukar plocka mycket idéer från när dem har varit hos talpedagogen och de man jobbar med där och sen gör jag min egen variant för just den eleven [...], så tänker jag istället så tar jag det och så jobbar jag inom det området eleven är mest intresserad, som till exempel så hade jag en elev som älskade ridning, [...] och bodde nästan i ett ridstall och han kunde knappt tala men han kunde uttala franska hästnamn, [...] och då fick han med alla stavelser och hela den biten där vid (Lärare A).

Lärare A arbetar med musikalisk kommunikation i sin undervisning som ett hjälpmedel för att kunna kommunicera med sina elever och för att kunna skapa en förståelse mellan sig och eleven i fråga. Detta bidrar till en undervisning där läraren lägger vikt vid att eleverna ska arbeta inom det område som intresserar dem och på så vis utveckla sina egna kunskaper (Lärare A).

Lärare B säger att även denne nyttjar sig av musikalisk kommunikation som ett hjälpmedel i sin undervisning. Detta görs genom att läraren till exempel samtalar om känslor med eleverna så som vad en känsla definieras av. Eleverna får även lyssna på musik och visa upp skyltar kring vad de känner och tycker kring musiken. Detta leder vidare arbetar med aktiv lyssning genom att spela och sjunga en melodi eller låt och vidare fråga eleverna vad texten handlar om och analysera det. Läraren använder sig även av musikalisk kommunikation i sin undervisning genom att sjunga sina instruktioner istället för att använda sig av det verbala språket, detta för att nå ut till de elever som vissa dagar har svårt med fokus och koncentration (Lärare B).

Lärare C säger att denne nyttjar sig av musikalisk kommunikation i sin undervisning genom till exempel "hej-sången", där eleverna välkomnas till lektionen genom en särskild låt där det sjungs om varje elev och vidare får varje enskild elev genomföra en egenvald rörelse som resterande elever vidare ska härma. Vidare vid lektionens slut instruerar inte läraren eleverna att lektionen är framme vid sitt slut utan läraren sätter istället igång en särskild låt som eleverna har som "hejdå-låt" och eleverna vet direkt att nu är lektionen slut för idag. Läraren arbetar även med känslor och uttryck i det musikaliska spelet där eleverna får möjlighet att uppleva musiken genom olika känslor. Eleverna får även ge förslag på vilken känsla som ska nyttjas när låten spelas och detta görs efter varje elevs individuella förutsättning. Elevernas assistenter är även med och förstärker känslorna som ska spelas vilket bidrar till att kommunikationen förtydligas och varje enskild elev kan skapa sig en förståelse kring den givna instruktionen baserat på sin egen individuella förmåga och nedsättning (Lärare C).

Sammanfattningsvis använder samtliga lärare sig av musikalisk kommunikation i sin undervisning på varierande sätt. Detta bidrar till utvecklade metoder för kommunikation mellan lärare och elever, till fördjupade kunskaper hos eleverna och till en ökad förmåga för analys. Musikalisk kommunikation används även som ett hjälpmedel för struktur i undervisningen så som lektionsstart, vilket moment som ska genomföras och lektionsavslut.

7.5 Lärares undervisning sammankopplat med särskolans kursplan

Särskolans kursplan styr undervisningen säger lärare A, på så sätt att det är kursplanen som ligger till grund för hur läraren planerar och lägger upp sin undervisning. Eftersom innehållet i kursplanen är allmänt, så låter läraren eleverna vara delaktiga i undervisningen och i planering inför lektionerna. Kursplanen kopplas även samman med elevernas motivation och deras sökande efter ett högre betyg, vilket ska bidra till att eleverna hamnar i ett positivt utgångsläge istället för ett negativt misslyckande. Det negativa utgångsläget är ett läge som läraren arbetar mot på grund av att eleverna är vana vid denna utgångspunkt och läraren vill istället öppna upp deras musikaliska intresse och lägga vikt vid det utgångsläge där eleverna kan lyckas och därigenom motiveras i undervisningen. Lärare A beskriver även att särskolans kursplan kopplas ihop med de studiebesök som skolan gör, till exempel får eleverna delta i en lunchkonsert med klassisk musik för att utveckla sin musikaliska upplevelse och sitt musikaliska intresse (Lärare A).

Lärare B säger att särskolans kursplan sammankopplas med undervisningen genom att denne arbetar med instrumentspel, genrekunskap, sång, rytm och skapande. Läraren och eleverna skriver även låtar tillsammans med hjälp av Ipad som ett digitalt verktyg där de använder sig av framförallt olika former av loopar. Läraren beskriver även att denne lägger fokus vid att utveckla eleverna på deras individuella nivå, till exempel genom pianospel där det kan ta tid för varje elev innan det uppstår någon tydlig form av utveckling och läraren ser då över de saker som inte fungerar och försöker komma med alternativa lösningar. En alternativ lösning kan vara att de elever som till exempel inte har händer och inte kan spela piano på grund av sitt funktionshinder, kan få använda sig av en Ipad och istället spela ett musikaliskt spel, vilket läraren anser också är musicerande. Dock är spelet grundat i elevens egen utgångspunkt och dennes individuella förutsättningar (Lärare B).

Lärare C säger att särskolans kursplan nyttjas i undervisningen, dock nyttjas den inte vid betygsättning på grund av att de elever som undervisas studerar genom så kallad träningsskola. Vid genomförda moment i kursen får eleverna istället ett omdöme som läraren utför med hjälp av elevernas assistenter med fokus vid varje enskild elevs individuella utveckling. Detta görs i samråd med assistenterna på grund av att en del elever även studerar ett utökat program där de deltar i musikundervisning utöver de

musiklektioner som Lärare C undervisar. Lärare C beskriver att undervisningen sammankopplat med särskolans kursplan och är en process där läraren väljer ut mål ur kursplanen som är möjliga för eleverna att uppnå och som i sin tur bidrar till att eleverna utvecklas individuellt. Detta ska medverka till att eleverna blir motiverade i undervisningen och får möjlighet till fördjupade både teoretiska och praktiska kunskaper inom ämnet musik (Lärare C).

Sammanfattningsvis kopplar de tre lärarna samman sin undervisning med särskolans kursplan, dock på varierade sätt. Dessa varierade sätt är att särskolans kursplan styr undervisningen och genom detta utformar de uppgifter som eleverna ska genomföra. Genom att undervisningen består av de mål som finns i särskolans kursplan läggs fokus vid utveckling av elevernas individuella nivå och elevernas skapande genom digitala verktyg. Genom att kombinera både teoretiska och praktiska moment i undervisningen bidrar det till motiverade elever med fördjupade kunskaper.

7.6 Musikalisk kommunikations påverkan på elevers lärande

Lärare A beskriver att kollegor på skolan ideligen besöker dennes lektioner för att se över de arbetssätt och de kommunikationssätt som läraren nyttjar i sin undervisning samt för att se vilket sätt som fungerar mest framgångsrikt för att nå fram till eleverna. Detta kopplas vidare samman med ett ämne så som bild där eleverna själva ber om att få lyssna på de låtar som de spelar i musikundervisningen. Detta gör att vissa elever övar text, vissa elever analyserar låten genom diskussioner och vissa elever ritat det de upplever att musiken handlar om. Lärare A berättar dock att skolan inte lägger betydande vikt vid musikalisk kommunikation i undervisningen på grund av tidsbrist och anser att skolan skulle kunna arbeta ytterligare för att utveckla denna arbetsmetod och kommunikationssätt. Det finns även styrdokument som skolan behöver följa som gör att det inte finns tid till att utveckla detta arbetssätt eftersom styrdokumentet betonar att skolans uppdrag är att göra eleverna anställningsbara efter deras gymnasiala utbildning. Läraren försöker i och med detta betona för eleverna den nytta de kan ha av musikundervisningen även efter sin utbildning, till exempel om eleven tar mod till sig och kan framträda inför en publik med tillhörande publikkontakt kan detta sammankopplas med det kundmöte som eleven kan möta när denne till exempel arbetar i en mataffär efter sina gymnasiala studier. Detta bidrar till att eleverna ges kunskap

kring hur de kan interagera med en annan människa och vidare hur de kan utveckla sitt kommunikationssätt till en motpart (Lärare A).

Lärare B beskriver att denne anser att musikalisk kommunikation nyttjas i undervisningen på ett eller annat sätt. Detta innefattar att läraren kommunicerar med hjälp av andra kommunikationssätt än det verbala språket, vilket vidare kan kopplas samman med elevernas övriga undervisning. Musikundervisningen blir betydande för eleverna på så sätt att en del elever blir motiverade att gå till skolan istället för att stanna hemma, vilket bidrar till en förbättrad skolgång och de elever som är behov av det får även utökad undervisning i musik för att fortsätta bli motiverade till att komma till skolan (Lärare B).

Lärare C säger att musikalisk kommunikation nyttjas i undervisningen och att musik på ett eller annat sätt bidrar till elevernas välmående. Detta kan innebära ett leende eller ett ryck i kroppen hos eleverna när de får ta del av musik och genom detta aktiveras eleverna och medverkar till positivism. Läraren beskriver även att eleverna genomför moment som inte hade varit möjligt att genomföra i ett ”vanligt” klassrum. Ett exempel på detta är en elev som inte kommunicerar verbalt förutom under musiklektionen där denne fick en mikrofon och kunde genomföra olika ljud så som en snarkning eller kunde nynna med i låtarna som sjöngs, vilket inte skulle vara möjligt att genomföra i undervisning gällande andra ämnesområden (Lärare C).

Sammanfattningsvis använder sig samtliga lärare av musikalisk kommunikation i sin undervisning och anser att det bidrar till elevers lärande och utveckling. Musiken påverkar eleverna positivt och motiverar dem till att delta i undervisningen, vilket bidrar till en förbättrad skolgång för eleverna och mål som är möjliga att uppnå.

7.7 Sammanfattning av resultat

Studiens kapitel för resultat benämner individanpassning i undervisning, individanpassad undervisning genom verbal eller icke-verbal kommunikation, icke-verbal kommunikation i undervisning, musikalisk kommunikation som ett hjälpmedel i undervisningen, lärares undervisning sammankopplat med särskolans kursplan och musikalisk kommunikations påverkan på elevers lärande. Individanpassning i undervisning innebär att eleverna får vara delaktiga i lektionsmaterialet och ta del av det

innehåll som planeras av läraren. Detta gör att eleverna kan influera undervisning på så vis att de får testa på instrument de vill lära sig och spela den typ av musik som de är intresserade av, vilket ökar deras motivation till lärandet. Det läggs även vikt vid att anpassa undervisningen på så vis att den baseras på elevers individuella förmågor och kunskaper, samt varierande arbetsmetoder med fokus kring elevernas individuella behov. Individanpassad undervisning genom verbal eller icke-verbal kommunikation innefattar att undervisningen baseras på elevers behov och individuella förutsättningar, där vikt läggs vid undervisning som är språkutvecklande. I undervisningen används det varierade kommunikationsmedel så som teckenspråk, tecken som stöd, bilder och färger. Detta för att undervisningen ska kunna möta elevernas varierade behov till lärande och utveckla deras individuella förmågor. Icke-verbal kommunikation i undervisning innebär att lärare använder sig av alternativa kommunikationssätt i sin undervisning så som teckenspråk, tecken som stöd eller tecken som förstärkning. Kommunikationssättet som nyttjas baseras på vilket sätt eleven kommunicerar på och vidare det sätt som behövs nyttjas för att lärare och elever ska förstå varandra. Kroppsspråket är även ett alternativt kommunikationssätt som nyttjas av lärare i sin undervisning när de kommunicerar icke-verbalt. Kroppsspråket används för att förtydliga instruktioner och förhandsvisa de elever som inte kan ta till sig en verbalt given instruktion. Musikalisk kommunikation som ett hjälpmedel i undervisningen innefattar att lärare nyttjar musikalisk kommunikation vid interaktionen mellan sig själv och eleven, vilket bidrar till en ökad förståelse mellan parterna. Musikalisk kommunikation nyttjas även som en arbetsmetod för att förstärka det verbala språket, till exempel sjungs de verbala instruktionerna av läraren istället för att enbart sägas, vilket medverkar till att läraren når fram till fler elever och får fokus av de elever som har svårigheter med koncentration i undervisningen. Lärares undervisning sammankopplat med särskolans kursplan innebär att kursplanen styr en betydande del av undervisningen och på så vis utformar de uppgifter som eleverna ska genomföra. Detta bidrar till att undervisningen blir målfokuserad och baseras enbart på de mål som eleverna har möjlighet att uppnå. Detta på grund av att undervisningen tar sin utgångspunkt i elevernas individuella förutsättningar och behov för lärande. Musikalisk kommunikations påverkan på elevers lärande innefattar att musik påverkar elever på så sätt att de blir motiverade i sin skolgång och blir positivt inställda till undervisningen i skolan. Detta medverkar till att eleverna får fördjupade kunskaper och utvecklar sin individuella förmåga till lärandet.

8 Diskussion

I detta kapitel kopplas studiens resultat samman med bakgrundsfakta, tidigare forskning och teoretiskt perspektiv, vilket diskuteras med studiens forskningsfrågor som utgångspunkt. Kapitlet redogör för undervisningens individanpassning, kommunikation som en del av särskolans undervisning, undervisningens icke-verbala kommunikation i särskolan, musikalisk kommunikation i särskolans undervisning och särskolans kursplan i undervisning. I avslutningen av varje avsnitt följer en egen diskuterande reflektion.

8.1 Undervisningens individanpassning

Molin (2004) skriver att elever inom särskolan ska vara delaktiga i verksamhetens planering och undervisning och på så vis ta del av skolan som verksamhet i samband med skolans resterande elever. Eleverna ska genom detta få möjlighet till en välutvecklad skolgång som innefattar en fördjupning gällande kunskap baserat på elevens individuella förmåga, vilket ska bidra till att skolans undervisning anpassas efter varje individuell elev (Molin, 2004, s. 16–17, 27, 100–101). Forskningen anser att eleverna ska vara delaktiga i undervisningen och att undervisningen ska grundas på varje specifik elevs eget behov. Detta överensstämmer med de lärare som intervjuats i studien som säger att de använder sig av individanpassning i sin undervisning, dock i varierande former. Individanpassningen kan ske genom att eleverna får styra undervisningen och dess innehåll, genom att undervisningen baseras på elevernas behov och genom att variera undervisningen med olika moment, vilket bidrar till att samtliga elever blir inkluderade. Det läggs även vikt vid att undervisningen ska vara utvecklande för eleverna och betona elevernas individuella styrkor. Det kan diskuteras kring hur skolans verksamhet ska arbeta för att ge eleverna en utvecklad skolgång och hur lärare kan göra i undervisningen för att nå fram till varje enskild individ och dennes behov. Detta kan bidra till att undervisningen blir varierad, både i sin utformning och i sitt material, dock kan det medverka till en undervisning som blir ytlig och därmed inte ger eleverna möjlighet till fördjupade kunskaper.

Säljö (2014) skriver att Vygotskij påvisade att individers tanke, verbala språk, kreativitet, skapande och avancerade lösning för problem inte kan begränsas endast på grund av de grundregler som finns för betingning. Dessa förmågor är sällsamma för personen antyder Vygotskij och kan endast uppfattas som en människans individuella uttryck för att använda och utveckla sina kulturella kunskaper. Synen på didaktik och

förbättring inom det sociokulturella perspektivet innebär att utveckla bildande kunskaper inom ämnen som räkning, skrivning, argumentation och läsning. Perspektivet berör även individers appropriering av medierande hjälpmedel (Säljö, 2014, s. 297–298).

Funktionshinder hos barn är i dagens samhälle inte sällsynt eftersom fem procent av dagens barn innehar en variant av hinder eller nedsättning som bidrar till att barnet blir permanent eller svårartat nedsatt, skriver Hwang och Nilsson (2011). Graden kring hur nedsatt eller förhindrad barnet blir på grund av sitt funktionshinder eller sin nedsättning baseras på den miljö som finns runt barnet och de hjälpmedel som finns att nyttja. När ett barn växer upp i en miljö som inte är anpassad för dess nedsättning eller funktionshinder hämmar det barnets möjlighet till att utvecklas och interagera med andra parter, till skillnad mot om ett barn växer upp i en anpassad miljö där barnet kan utvecklas baserat på sin individuella nivå och framställa egna metoder för att interagera med andra. Miljön kring barnet är det som påverkar dennes potential till att hantera problem och på grund av detta är det av vikt att möjliggöra en ersättande miljö som ställer tänkbara krav på barnets individuella utveckling (Hwang & Nilsson, 2011, s. 248–249). De lärare som intervjuats i studien säger att de anpassar sin undervisning baserat på elevernas individuella behov och förmågor. Detta görs till exempel genom teckenspråk, tecken som stöd, färger, symboler och Ipads. Främsta fokus läggs vid att undervisningen ska vara utvecklande för eleverna och utveckla användbara metoder som gynnar elevernas individuella lärande. Forskningen och det som lärarna beskriver sammankopplas genom att det finns och utvecklas hjälpmedel som kan nyttjas i lärares undervisning. Det kan dock diskuteras kring om de hjälpmedlen påverkar barnets miljö eftersom hjälpmedlen finns i skolans verksamhet och nyttjas i undervisningssammanhang. Det kan även vara så att dessa verktyg inte finns i resterande delar av barnets omgivning, vilket kan hämma barnets utvecklingsprocess gällande dess individuella utveckling, samt dess möjlighet till problemlösning.

Hwang och Nilsson (2011) skriver att den *proximala utvecklingszonen*, en teori av Vygotskij, innebär att ett barns individuella utveckling inträffar ett steg före barnets aktuella utvecklingspunkt, dock inte framstående långt ifrån. Genom den proximala utvecklingen ska barnets vårdnadshavare eller dylikt ställa krav på barnet ifråga via

aktuella uppgifter som kan utföras med stöd av en vuxen, vilket bidrar till en prövad kunskap (Hwang & Nilsson, 2011, s. 67).

8.2 Kommunikation som en del av undervisningen i särskolan

Kommunikation kan definieras som två delar så som verbal kommunikation som innebär ett språkligt kommunikationssätt grundat på varierade symboler i form av skrift och tal och som icke-verbal kommunikation som innefattar ett försymboliskt kommunikationssätt där kommunikationen byggs på individens naturliga reaktioner så som signaler, kroppsspråk och skrik. Betydelsen av kommunikation kan kopplas samman med den behandling som styr gravt handikappade barns behov i samband med barnets individuella erfarenheter och upplevelser. I detta avseende innefattar kommunikationen att barnet ifråga ska kunna förmedla sitt svar till den kommunikation som getts av motparten. Barnets förmåga att kommunicera knyts även samman med dess kvalifikationer så som rörelsehinder, synnedsättning eller hörselnedsättning. För att kommunikationen i sig ska kunna utvecklas är känslor, motivation, engagemang och behov av vikt (Brodin, 1991, s. 77–79). Studiens resultatkapitel visar på att två av tre lärare anpassar sin undervisning beroende på om deras elever kan nyttja ett verbalt eller icke-verbalt kommunikationssätt. Undervisningen utgår ifrån elevernas individuella nedsättning och behov, samt läggs det vikt vid språkutveckling och nyttjandet av specifika hjälpmedel så som färger och bilder för att förtydliga lektionsinnehållet. När undervisningen inte anpassas baserat på elevernas kommunikationssätt grundas detta i att undervisningen ska kunna ske oavsett vilket kommunikationssätt som eleven nyttjar och oavsett vilken nedsättning eleven har. Det kan diskuteras kring huruvida icke-verbal och verbal kommunikation nyttjas i undervisning av lärare och om undervisningen anpassas på grund av detta eller ej. Forskningen visar på att kommunikationen sammankopplas med det beteende som styr gravt handikappade barns behov i samklang med dess egna upplevelser och förmågor. Detta överensstämmer med de lärare som intervjuats i studien eftersom det läggs särskild vikt vid elevers egna behov och nedsättning. Det kan dock diskuteras kring om undervisningen kan anpassas på så vis att vissa elever känner sig kränkta för att undervisningen blir konkret inriktad efter personens kunskapsnivå till skillnad mot vad personen är i behov av att utveckla.

Säljö (2014) skriver att Vygotskij och traditionen som finns inom det sociokulturella perspektivet anser att språket är ett redskap som är medierande och beskrivs som

redskapens redskap. Vygotskij lägger vikt vid att individens språk är ett redskap som inte ska uppfattas som ett nationellt språk utan ska istället ses som ett varierande system innefattande tecken som medverkar till att individer kan uttrycka sig, tolka sin omvärld och genom detta skapa sig en djupare förståelse. Individerna kan även utveckla ett alternativ metod för kommunikation som innefattar teckenspråk, tecken eller punktskrift som fyller samma uppgift som det verbala och skriftliga språket. Det sociokulturella perspektivet lägger vikt vid att språket ska uppfattas som ett ständigt verksamt system som är utvecklande gällande tecken som samspelar med olika uttrycksformer (Säljö, 2014, s. 301–302). Lärarna som intervjuats i studien säger att de nyttjar sig av både verbal och icke-verbal kommunikation i sin undervisning. Den icke-verbala kommunikationen innefattar att läraren nyttjar alternativa kommunikationssätt så som tecken som stöd, teckenspråk, återkommande melodier och föremål och bilder som kan associeras till musiken som spelas. Den verbala kommunikationen nyttjas för att förstärka den icke-verbala kommunikation genom att till exempel visa en bild med en katt och även säga ordet katt för att förstärka för samtliga elever att bilden innehåller en katt. Forskningen och de lärare som intervjuats överensstämmer kring att elever kan nyttja ett alternativt kommunikationssätt som så tecken som stöd, teckenspråk eller associationer till musik. Det kan diskuteras kring hur språket anses vara ett ideligen verksamt system som ska utvecklas genom varierade kommunikationssätt i undervisningen, utvecklar lärare nya sätt att kommunicera med sina elever eller avstannar utvecklingen när det uppkommer sätt som är funktionsdugliga eftersom det idag finns flertalet utvecklade alternativa kommunikationssätt.

8.3 Undervisningens icke-verbala kommunikation i särskolan

Musik-metoden grundas på givna instruktioner och information där det verbala språket nyttjas minimalt, skriver Hjelm (2005). Detta bidrar till skapandet av barns förmågor och möjlighet till upplevandet av musik. Det genomförs även olika modeller för aktiviteter som ska medverka till att barnet utvecklar sin förmåga till uppmärksamhet och sin kroppskontroll, vilket fullföljs av icke-verbala instruktioner. De instruktioner som ges icke-verbalt utvecklar även barnets förmåga till avläsning och har en betydande roll för deras utveckling gällande läsning och skrivning (Hjelm, 2005, s. 144–145). De lärare som intervjuats i studien beskriver att de nyttjar sig av icke-verbal kommunikation i sin undervisning genom att koppla samman verktygen som används med det verbala språket. Detta ska bidra till att eleverna får en fördjupad förståelse och

en utvecklad perceptionsförmåga. Detta kan även kopplas samman med det sociokulturella perspektivets nyckelbegrepp som är mediering och som innefattar att individen använder ett redskap eller ett verktyg för att förstå och agera i sin miljö, skriver Säljö (2014). Dessa verktyg kan definieras genom det språkliga och materiella verktyget, vilket innefattar symboler, tecken eller varierande system för tecken som nyttjas av individen för att tänka och kommunicera med andra (Säljö, 2014, s. 298–301). Forskningen och de lärare som intervjuats är överens kring att icke-verbal kommunikation kan bidra till att elever utvecklar en avläsningsförmåga som påverkar deras förmåga för läsning och skrivning och att varje enskild elev ska undervisas grundat på dess individuella nivå, vilket bidrar till att de får en utvecklad perceptionsförmåga samt utvecklar användbara verktyg så som symboler och tecken.

8.4 Musikalisk kommunikation i särskolans undervisning

Jederlund (2017) skriver att det genom forskning har tagits fram att individens musikalitet betecknas som en tillgång till att förmedla och uttrycka känslor, vilket bidrar till ett utvecklat och bearbetat verbalt språk. Icke-verbal kommunikation som ett alternativt kommunikationssätt medverkar till att barnet kan frambringa symboler eller liknande grundat i dess individuella kognitiva förmåga. Symbolerna kan bestå av bild, ljud, rörelse eller regelbundna rytmiska fraser som kan sammankopplas med en specifik individ, känsla, händelse eller föremål. Detta innebär att språket blir indelat i delar och medverkar till att frambringa känslomässiga och sociala behov för att framställa individens kommunikation (Jederlund, 2017, s. 34–38). De lärare som medverkat i studien genom intervjuer beskriver att de nyttjar sig av musikalisk kommunikation som ett hjälpmedel i undervisningen genom att hitta gemensamma metoder för språk med de elever som inte kan uttrycka sig verbalt och utveckla varierade undervisningsmetoder. Dessa metoder kan innebära att läraren till exempel sjunger sina instruktioner istället för att ge dem instruktioner enbart verbalt, vilket medför att de elever med koncentrationssvårigheter, fångas upp. Detta kan även sammankopplas med Johnels (2017) som skriver att i musiken kan individer mötas under samma förutsättningar utan att kommunicera genom det verbala språket på grund av att varje individ deltar baserat på sina egna kunskaper och verktyg, skriver Johnels (2017). Musikterapeutiska forskare har framtagit att ett barns utveckling av kommunikation grundas i musikens olika komponenter så som rytm, klang, timing och intonation i samklang med barnets kommunikativa samspel med dess föräldrar (Johnels, 2017, s. 231–232). Det kan

diskuteras kring om det är lärorikt för eleverna att få instruktionerna givna genom sång till skillnad mot om instruktionerna ges verbalt. Det som kan vara en fördel med att eleverna får instruktioner genom sång är att elevernas fokus blir riktat mot läraren eftersom det sker en aktivitet samtidigt som informationen ges. Dock kan det vara så att eleverna blir distraherade av sången och inte tar till sig informationen som ges.

Sundin (2003) beskriver att samspelet mellan pedagogik och dynamik är ett förlopp som delas in i fem olika steg. Dessa steg innefattar att det läggs vikt vid ämnesområdets särskilda krav, elevs motivation för undervisning, elevs personlighetsutveckling, utvecklade strategier och terapeutiska program för att utveckla elevs personligheter, samt psykoterapeutiska mål som påverkar elevernas undervisning (Sundin, 2003, s. 96–97). De lärare som intervjuats i studien säger att det i undervisningen fokuseras på att nyttja andra kommunikationssätt än det verbala språket, så som musikalisk kommunikation. Undervisningen i musik blir av vikt för eleverna eftersom undervisningen inom detta ämnesområde bidrar till elevs motivation för skolan, vilket i ett senare skede bidrar till att eleverna går till skolan istället för att skolka. Forskningen och de lärare som deltagit i studien överensstämmer gällande att det finns orsaker som påverkar elevs motivation, både för lärande och för skolans verksamhet. Dessa orsaker kan vara pedagogik och undervisning i särskilda ämnen så som musik. Det kan diskuteras kring varför just ämnet musik motiverar eleverna till att närvara vid skolans undervisning. En orsak kan vara att det är ett ämne som eleverna finner glädje i vilket bidrar till att eleverna vill närvara vid lektionerna, vilket i ett senare skede medverkar till att eleverna även deltar i andra undervisningsämnen.

De lärare som deltagit i studien genom intervjuer säger att de betonar för sina elever att de kan se en nytta i musikundervisningen som de kan använda i framtiden. Ett exempel på detta är framträdande inför publik som i ett senare skede kan kopplas samman med ett kundmöte som eleven ska hantera när denne arbetar i till exempel en mataffär efter sina studier. Detta medverkar till att eleverna får en kunskap om hur de interagerar med en annan part och hur de utvecklar ett fungerande kommunikationssätt. Detta kan kopplas samman med Hwang och Nilsson (2011) som skriver att inom Vygotskijs teori innebär den *proximala utvecklingszonen* innebär att barnets utveckling inträffar före barnets aktuella initialläge i dess läroprocess, dock närliggande barnets nuvarande kunskap. Denna utveckling sker i samklang med de vuxna som finns i barnets miljö och bidrar till att barnet undersöker och utvecklar sin kunskap (Hwang & Nilsson, 2011, s.

67). Lärarna säger även att det genom musikundervisningen kan framkomma kvaliteter och kunskaper från elever som inte visas i andra ämnen. Ett exempel på detta är elever som inte kommunicerar verbalt under musikundervisningen kan kommunicera genom att göra olika ljud enbart för att eleven befinner sig i ett forum där detta är tillåtet. Det kan diskuteras om ämnet musik kan vara ett ämne som eleverna kan dra nytta av i framtiden eftersom samtliga elever inte vill bli musiker efter sin utbildning. Fördelen med ämnet är att det kan bidra med varierande komponenter beroende på vilket behov den specifika eleven har, så som utveckling av sin metod för kommunikation, utveckling av interaktionen med andra parter och utvecklandet av individens kreativitet. Det kan i ett senare skede bidra till att eleven blir motiverad i andra ämnen och på vis kan ta till sig kunskap.

8.5 Särskolans kursplan i undervisning

Skolverket (2011a) skriver att i ämnet estetisk verksamhet inom gymnasiesärskolan ska undervisningen bidra till att elevernas kunskaper kring olika estetiska uttrycksformer utvecklas, att deras kommunikativa förmåga utvecklas samt att i samarbete med andra individer ge uttryck för skapandet (Skolverket, 2011a). Skolverket (2011b) skriver att ämnet estetisk kommunikation inom gymnasiesärskolan ska bidra till att eleverna utvecklar sin kommunikativa förmåga via olika estetiska uttrycksformer och få möjlighet till en fördjupad kunskap kring förhållandet mellan de olika parternas interaktioner (Skolverket, 2011b). De lärare som intervjuats i studien säger att de kopplar samman sin undervisning med särskolans kursplan och att den ligger till grund för undervisningens planeringsarbete. Det är även av vikt att låta eleverna vara delaktiga i planeringsarbetet och undervisningsmaterialet, vilket bidrar till elevernas motivation och eftersträvan till ett högre betyg. Det kan diskuteras kring elevers delaktighet i undervisningen och dess planering eftersom det kan vara en fördel att eleverna är delaktiga i planeringen då lektionsinnehållet blir anpassat efter vad eleverna vill lära sig och vilken nivå som undervisningen ska baseras på. Det kan dock vara en nackdel att eleverna är delaktiga i planeringsarbete på grund av att eleverna inte vet om all den kunskap de skulle ha nytta av och vilken metod för lärande som de skulle vara i behov av för att ta till sig kunskapen, vilket kan anpassas när enbart läraren lägger grunden för planeringen.

Liljegren (2001) skriver att läroplanen förmedlar att skolan ska ge de elever som har problem extra stöd i undervisningen. Detta innebär att det är skolans ansvar att erbjuda dessa elever en likställig utbildning som tar hänsyn till elevernas individuella variationer. Elevernas undervisning ska anpassas efter varje individ och skolan ska arbeta för att ta fram användbara metoder för att ge eleverna möjlighet att utvecklas individuellt, mentalt och socialt (Liljegren, 2001, s. 22–23). De lärare som deltagit i studien genom intervjuer säger att de utformar sina uppgifter baserat på särskolans kursplan och att det läggs särskild vikt vid att undervisningen planeras efter varje individs egen nivå och att undervisningen består av både praktiska och teoretiska moment eftersom det bidrar till elevers motivation och utvecklande av fördjupade kunskaper. Forskningen och de lärare som intervjuats i studien är överens om att elever i skolans verksamhet ska ges möjlighet till undervisning som grundas på elevers individuella behov och förutsättningar. Det kan dock diskuteras kring om undervisningen kan baseras efter varje enskild elev eftersom den kopplas samman till särskolan och de kursmål som eleverna ska nå upp till. Det som kan ske är att fokus blir riktat på att elever ska klara av kursmålen för att få ett betyg snarare än att ges möjligheten till en undervisning som utvecklar eleverna från den utgångspunkt där de i nuläget befinner sig.

Marner (2005) skriver att *kreativitet* kan nyttjas i olika sammanhang så som inom skolans verksamhet. Inom skolan kan det uppstå problem som ges av lärare eller andra medstudenter, gällande likformighetstryck eller konsensusstryck. Kreativiteten kan även influeras destruktivt av skolans elever i den grad att anmärkningarna kan ges nedbrytande av eleverna. Eleverna kan även påverkas av skolans gällande betygssystem vilket innebär att de letar efter det rätta svaret och anpassar sig till den miljö och de regler som gäller för skolan, vilket bidrar till en miljö som inte är kreativ och innebär olösta tvister och influerade lärare. För att elever ska bli inspirerade och finna sin personliga handlingskraft är skolans verksamhet i behov av att skapa en kreativ miljö där lärare och elever diskuterar i samstämmighet kring undervisningsinnehåll och vad den bör innehålla för att nå upp till ämnesrådets mål (Marner, 2005, s. 32–33).

8.6 Metoddiskussion

Den metod som nyttjats för studien är insamling av empiri genom intervjuer med verksamma lärare i ämnet musik. Det kan diskuteras kring val av metod, då det istället för genomförda intervjuer kunde genomförts observationer. Fördelen med observationer som metod kan vara att läraren som deltar visar upp komponenter i sin undervisning som inte syns eller beskrivs när läraren blir intervjuad. Nackdelen med observationer kan vara att forskaren inte får samma inblick i hur läraren kopplar samman särskolans kursplan i undervisningen eftersom detta främst visas teoretisk och inte praktiskt.

Intervjufrågorna (se bilaga B) kan problematiseras genom att de kopplas samman till den normativitet som kan uppstå när en intervjufråga ställs så som; Individanpassar du din undervisning? När den undervisande läraren får denna fråga ställd till sig kommer denne förmodligen att svara ja eftersom läraren vill uppfattas som kompetent och att den har en undervisning som utgår från varje elevs enskilda behov. Lärarens svar bli på grund av detta normbaserat eftersom det angivna svaret förväntas vara ett ja inom detta arbetsområde. För att undvika normativitet kan forskaren ställa fördjupade följdfrågor som i sin tur kan leda till att läraren ger ett utvecklat svar.

8.7 Förslag på fortsatt forskning

Förslag på fortsatt forskning kan vara att genomföra en studie som undersöker om undervisningen individanpassas efter varje enskild elevs behov, ur ett elevperspektiv inom särskolans verksamhet. Vidare kan individanpassningen kopplas samman med varierade uttrycksformer och varierade alternativa kommunikationssätt som kan bidra till en utvecklad undervisning. Det är även av intresse att ur ett elevperspektiv undersöka på vilket sätt elever kommunicerar genom alternativa kommunikationssätt i undervisning och hur detta medverkar till deras individuella lärande.

Referenser

Brodin, Jane (1991). *Att tolka barns signaler: gravt utvecklingsstörda flerhandikappade barns lek och kommunikation*. Licencatuppsats. Stockholm: Stockholms universitet.

Tillgänglig på internet:

<http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:1108297/FULLTEXT02.pdf>

(Hämtad 2019-02-26)

Denscombe, Martyn (2016). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3., rev. och uppdaterade uppl. Lund: Studentlitteratur

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran (2015). Intervjuer i Ahrne, Göran, Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. s. 34–55. 2. uppl. Stockholm: Liber

Hjelm, Lasse (2005). *Med musik som medel: FMT-metoden, som den blev till*. Uppsala: FMT-metoden, Musikterapiinstitutet

Hwang, Philip & Nilsson, Björn (2011). *Utvecklingspsykologi*. 3., rev. utg. Stockholm: Natur och kultur

Jederlund, Ulf (2017). Musikalitet och ickeverbal kommunikation; bärande strukturer i relationellt samspel och musikterapi i Sandell, Anci, Hammarlund, Ingrid, Kuuse, Anna-Karin & Johnels, Linn. (Red.), *Möten Musik Mångfald: Perspektiv på musikterapi*. s. 33–50. Göteborg: Förbundet för musikterapi i Sverige (FMS)

Johnels, Linn (2017). Att mötas utan ord; musikterapi med personer med grav intellektuell funktionsnedsättning i Sandell, Anci, Hammarlund, Ingrid, Kuuse, Anna-Karin & Johnels, Linn. (Red.), *Möten Musik Mångfald: Perspektiv på musikterapi*. s. 231–242. Göteborg: Förbundet för musikterapi i Sverige (FMS)

Liljegren, Britta (2001). Samspel för förändring. En konsultationsmodell för arbete med elever i svårigheter. Departement of Psychology, Lund University.

Tillgänglig på Internet: https://lnu-se-primo.hosted.exlibrisgroup.com/primo-explore/fulldisplay?docid=TN_swepuboi:lup.lub.lu.se:d28b85d6-6b3f-4d0a-b55f-

[62e6b4dab5de&context=PC&vid=primo-custom-lnu&search_scope=default_scope&adaptor=primo_central_multiple_fe&tab=default_tab&query=any,contains,icke-verbal*%20kommunikation*&sortby=rank&pcAvailability=false&lang=sv_SE](https://www.scribd.com/document/62e6b4dab5de&context=PC&vid=primo-custom-lnu&search_scope=default_scope&adaptor=primo_central_multiple_fe&tab=default_tab&query=any,contains,icke-verbal*%20kommunikation*&sortby=rank&pcAvailability=false&lang=sv_SE)

(Hämtad 2019-02-22)

Märner, Anders (2005). *Möten och medieringar: estetiska ämnen och läroprocesser i ett semiotiskt och sociokulturellt perspektiv*. Umeå: Fakultetsnämnden för lärarutbildning, Umeå universitet

Molin, Martin (2004). *Att vara i särklass: om delaktighet och utanförskap i gymnasiesärskolan*. Diss. Linköping: Linköpings universitet.

Rennstam, Jens & Wästerfors, David (2015). Att analysera kvalitativt material. i Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. 2., s. 220–236 [utök. och aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber

Skolverket (2011a). Gymnasiesärskolan; *Estetisk verksamhet*. Tillgänglig på Internet:

https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasiesarskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasiesarskolan/gymnasiesarskoleprogrammen/amne?url=1530314731%2Fsyllabusw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DESS%26courseCode%3DESSEST5%26tos%3Dgys&sv.url=12.47cb21ab1604b0a3843a7#anchor_ESSEST5

(Hämtad 2019-04-12)

Skolverket (2011b). Gymnasiesärskolan; *Estetisk kommunikation*. Tillgänglig på Internet:

<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasiesarskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasiesarskolan/gymnasiesarskoleprogrammen/amne?url=1530314731%2Fsyllabusw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DESI%26tos%3Dgys&sv.url=12.47cb21ab1604b0a3843a7>

(Hämtad 2019-04-12)

Sundin, Bertil (2003). *Estetik och pedagogik: [i dynamisk balans?]*. Stockholm: Mareld

Säljö, Roger (2014). Den lärande människan I Lundgren, Ulf P., Säljö, Roger & Liberg, Caroline. (Red.), *Lärande, skola, bildning: [grundbok för lärare]*. s. 251–309. 3., [rev. och uppdaterade] utg. Stockholm: Natur & kultur

Vetenskapsrådet (2002). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Tillgänglig på Internet:

http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

(Hämtad 2019-02-20).

Bilagor

Bilaga A

Samtycke för intervju och ljudinspelning

Syftet med denna forskningsstudie är att undersöka på vilket sätt pedagoger har valt att arbeta med ämnet musik i särskolan, hur musikundervisningen kan individanpassas på varierande sätt och hur musikalisk kommunikation kan kopplas samman med kursplanen.

Jag har valt att intervjua just dig för att du har den erfarenhet och de kunskaper som jag vill fördjupa mig kring inom detta ämnesområde. Intervjun kommer att pågå under ca 30 minuters tid och med ditt samtycke kommer den att ljudinspelas och dokumenteras. Den information som du delger vid intervjun kommer i ett senare skede att transkriberas där du kommer att bli anonymiserad genom hela forskningsprocessen. Allt material som samlas in till denna studie kommer att lagras under en lägre tid för att ge andra forskare möjligheten att ta del av studiens material. Du kommer ges möjlighet till det transkriberade materialet och med ditt samtycke kommer det vidare gå i tryck.

Din medverkan i denna forskningsstudie är frivillig och du kan när som helst under forskningens process avsluta ditt deltagande utan konsekvenser.

Ansvarig vid detta forskningsprojekt:

Sara Ahlberg; Telefonnr. 0703572853, mail: sa222yy@student.lnu.se

Ort och Datum

Underskrift

Namnförtydligande

Intervjufrågor

1. Hur länge har du arbetat inom särskolans skolform?
2. Hur kommer det sig att du började arbeta inom denna skolform?
3. Individanpassar du din undervisning? Om ja, på vilket sätt?
4. Individanpassar du din undervisning på olika sätt beroende på om eleven kommunicerar verbalt eller icke-verbalt?
5. Använder du dig av icke-verbal kommunikation i din undervisning?
6. Använder du dig av musikalisk kommunikation som ett hjälpmedel i din undervisning?
7. På vilket sätt kopplar du samman din undervisning med särskolans kursplan?
8. Anser du att musikalisk kommunikation bidrar till en bättre undervisning och därigenom utvecklar elevernas lärande?

Bilaga C

Information om studien

Denna studie syftar till att undersöka hur musikalisk kommunikation nyttjas på varierande sätt i särskolan och på vilket sätt lärare kan individanpassa sin undervisning genom detta hjälpmedel. Detta är en vidare studie på en tidigare uppsats jag gjort kring musikalisk kommunikation, där resultatet visade på att musikalisk kommunikation är ett alternativt kommunikationsmedel för de elever som har en funktionsnedsättning eller variation. Detta innebär att de elever som inte kan kommunicera med tal eller skrift kan kommunicera med hjälp av musik och genom detta kommunikationssätt utveckla sin förmåga till att kommunicera på varierande sätt och öka sin förmåga till lärandet. Mer information om den tidigare studien finner du här; <http://lnu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1171133&dswid=-8103>

Genom denna undersökning vill jag synliggöra hur lärare kan koppla samman särskolans kursplan med musikalisk kommunikation och vilka arbetssätt som används för att uppnå kunskapskravens mål, samt på vilket sätt musikundervisningen kan individanpassas med musikalisk kommunikation som ett kommunikationsverktyg.

Studien kommer ta hänsyn till Vetenskapsrådets (2002) fyra krav som ställs på forskning, så som; samtyckeskravet, konfidentialitetskravet, nyttjandekravet och informationskravet (Vetenskapsrådet, 2002, s.6).

Mer information om kraven finner du här;

http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

Du som informant kommer att vara anonymiserad under hela forskningens process och då ditt deltagande är frivilligt kan du när helst du vill avbryta din medverkan i studien.